

ილორი

ქართველობის გადასარჩენად

ეროვნული
ნიშნითა

№ 6 (76) 17 მარტი 2009

სახალხო

მოძრაობა

“სამეგრელოს” ორგანო

11

რამ ნააქსია
ქართული
ფეხბურთი...

სააკაშვილი –
იუშენკო:
დუეტი
ბანდურაზე 11

მაფალუ 3

სოფიო
ჩიჯავაძე-კვიფია

“ჩემთვის თუ რამე იყო უხერხული, რომ არც ერთი სიტყვა მეგრული მე არ ვიცოდი, გარშემო კი მხოლოდ მეგრული ისმოდა. არ იცნება ურიგო ამ ენის პატარ-პატარა ნიმუშები ქართულ სკოლებში იყოს მიცემული, მაგრამ ამაზე ხომ აყაყანდებიან ისინი, ვისაც სამეგრელო არაფრად მიაჩნია, და მისი ენა ვერა და ვერ გაიკვლევს გზას. მერე რა ღამაზია იგი, რბილი, ყურისთვის საამო და ალერსიანი“.

გიორგი ციციშვილი

მაფალუ

(დოკუმენტები და კომენტარები)

წიგნი I

(ალტერნატივა)

„მაფალუ“ მეგრული ავტონომიური-სეპარატისტული მოძრაობის კი არა, არამედ სამეგრელოს მინიჭიჭიერი ქართული ეროვნული კულტურის გადარჩენის მცდელობა იყო.

ხსოვნის სტრიქონები

ნაწევრებზე მებრუნე ენაზე შემჩნილი ისტორიული პოეზიიდან “გულა-თია”, რომლის ავტორი ბახლავთი თავდადებული მამულიწველი და ზემოთხსენებული პოეტი დანიელ პაპულაძე იყო, გთავაზობთ ბაზაში “ილორში”. 113-ე წელი ილევა პოეტის დაბადებიდან. იგი 28 წლის ასაკში შეიწირა კოლმედიკოსად სამხედრო სამსახურში სიძე-მარტოვიტის გამსვალად გულანთიშული პატრიოტი 1924 წლის თებერვალში დააკაბიშნეს იმის გამო, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის დროს იყო ჯუბაღდის სამხედრო კომიტეტის პასუხისმგებელი პრეზიდენტი. დააკაბიშნეს იმის გამო, რომ იგი იყო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისამდე პირველი სწავლავალი.

ისტორიული მასალები 3

ეროვნული ფაფიანი

საქართველოს 9
საეყო
უნილუბი
სამეგრელოდან

პლატონ სიმონ
ფანტელაი ჩიქოვანი

ბაზაში “ილორი” შედგება 12
რუბრიკას “მსოფლიო
ჩემპიონატები
ფეხბურთში”, რომელიც
მოგითხრობთ პირველობათა
ფინალურ ბატალიებზე.

დავით მოგალია
სამეგრელო
1990-იან
წლებში 5

რედაქტორის სვეტი 2
ოპოზიცია

მარსი საკუთარ
თანამგზავრს
გაანადგურებს? 12

ჰოლოკოსტი ფრანგულად

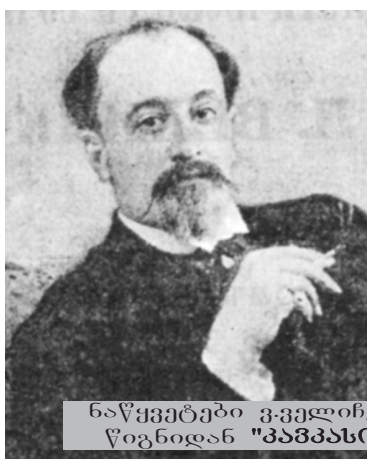
საქართველო
უკველს 7
ათასწლეულები

ფაფიანი — ქველი კოლხური სივილიზაციის
ს ა გ ა ჭ რ ო ს ა ნ ა ო ს ნ ო ქ ა ლ ა ქ ი 8

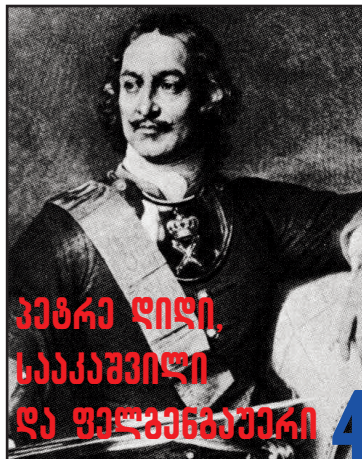

10

ნაწევრები გველირკოს
წიგნიდან “გაგაზია”

ამის
დაგარბვის. 6
ან
დავიწყების
უფლება
არც რუსთა
აქმს და არც
ქართვებს!

პეპრა დიდი,
საქართველო
და ფეხბურთი 4

ოპოზიცია

კლასიკური განმარტებით ოპოზიცია ნიშნავს რაიმე საზოგადოების, ორგანიზაციის და მისთანათა შიგნით არსებული ჯგუფს, რომელიც თავის შეხედულებებს, თავის პოლიტიკას უპირისპირებს უმრავლესობის შეხედულებებსა და პოლიტიკას. ე.ი. ერთთა პოლიტიკის დაპირისპირებას მეორეთა პოლიტიკისადმი.

ეს კლასიკური განმარტებით, თორემ საქართველოში პოზიცია და ოპოზიცია ერთი ძაფით რომ არის ნაკერი, ამაში ეჭვი უკვე აღარავის ეპარება. პრინციპი ასეთია – **“გავიყოთ შუაში, ყასიდად ვლანძღოთ ერთმანეთი, ხალხი გაერთობა, გასაჭირი დაავიწყდება, კულუარებში კი კვლავ ძმებად დავრჩეთ და ერთად ვველიფოთ ქვეყანა!”**

ბავშვობაში **“ომობანა”** ყველას გვითამაშნია – ხის თოფებითა და რევოლვერებით შეიარაღებულები შუაში გავიყოფოდით **“ჩვენებად და გერმანელებად”**, შემდეგ კი ურიაშულით დავდევდით ერთმანეთს **“მოსაკლავად”**. თამაშის დამთავრების შემდეგ კვლავ ძმებად ვრჩებოდით. მაგრამ, ის რაც მიაძიებურად გამოიყურება ბავშვობაში, უფროსებისათვის შეიძლება მძიმე დანაშაულად იქცეს. ხოლო ის, რასაც წარმოადგენს დღევანდელი ოპოზიცია, სულაც არ გახლავთ ამოუწურავი ბავშვური ფანტაზიის ნაყოფი. ოპოზიციის მოქმედება მძიმე დანაშაულის ტოლფასია, რადგან იგი ხელისუფლების სათავეში ყოფნის ვადას უხანგრძლივებს უკანონოდ მოსულ **“რევოლუციონერებს”**.

ან განა ის არ არის სასაცილო, რომ დღეს ოპოზიციაში იყვნენ ნინო ბურჯანაძე, ზურაბ ნოღაიდელი, ეროსი კიწმარიშვილი და მათი მსგავსი სუბიექტები. მათ ხომ ღომის წილი მიუძღვით საკუთარი ქვეყნის დაქცევაში. მათი ოპოზიციონერობა იმას გაგონებს, კაცი რომ სარკესთან დადგება და საკუთარ გამოსახულებას აფურთხებს.

მათ მონანიების არცერთი სიტყვა არ დასცდენიათ, ისე ჩადგნენ ახალი თანამდებობის მომლოდინეთა რიგში.

არ შეიძლება არ გავისხენოთ ის, თუ როგორ მოიქცნენ ოპოზიციონერი პაატა დავითაია და მისი საგამოძიებო კომისიის წევრები, რომლებიც აგვისტოს ომის მიზეზებს იკვლევდნენ. როცა **“აზრზე მოსულმა”** კიწმარიშვილმა განაცხადა, რომ ომი ფაქტიურად სააკაშვილმა დაიწყო. ნაცვლად იმის, რომ ამ ფაქტის მოკვლევა დაეწყო, ოპოზიციონერი დავითაია და კომისიის წევრები ღამის წიხლებით შედგნენ კიწმარიშვილს, რომელსაც ასევე სურდა ოპოზიციაში ადგილის დამკვიდრება. გასაგებია ოპოზიციის შიში – მათ ხელისუფლებისაგან როგორც პოლიტიკური, ასევე ფინანსური ქვოტა გააჩნიათ და ახლა ცოცხალი თავით არ გაზრდიან ოპოზიციონერთა რიცხვს, რათა ამ ქვოტაში საკუთარი წილი არ შეუმცირდეთ. როგორ ფიქრობთ, ეგენი რომ ხელისუფლებაში მოვიდნენ, მერე გაიმეტებენ ხალხისთვის რამეს? მეტი არ იყოს, ჩემი მტერი!

განა წრესგადასული ერთგულებისათვის არ უბოძეს **“ოპოზიციონერ”** პაატა დავითაიას **“ნაციონალებმა”** საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერის სავარძელი?

ჯერჯერობით კი არწმუნებს ოპოზიცია ხალხს, თქვენი გულისთვის ვებრძვით ხელისუფლებას, თორემ ჩვენ არაფერი გვინდაო. მაგრამ, ისიც ფაქტია, რომ კოკა ყოველთვის არ მოიტანს წყალს, ხალხი სიმართლეს შეიტყობს და ერთნაირად გარეკავს როგორც პოზიციას, ასევე ცრუ ოპოზიციას.

თავი უნდა დაანებონ თაღლითობას და მრუდე გზით სიარულს, რადგან ქვეყნისა და ხალხის ბედი სასწორზე შესაგდები არ გახლავთ.

სხვაგვარად, ჩვენი ოპოზიცია იმ ფენომენის სახეს იძენს, სიტყვა **“ოპოზიციიდან”** ასო **“პ”** რომ ამოაგდო და მის ნაცვლად ასო **“ზ”** ჩაწერო.

თუ ამასაც მოვითმენთ, მაშინ მართლაც მეტის ღირსი ვყოფილვართ.

მოლოცვები ბრძელებს

სახალხო მოძრაობა **“სამეგრელო”** 10 წლისაა, რასაც გულითადათ ვულოცავ საზოგადოების ყველა წევრს და მთლიანად საქართველოს.

საზოგადოების მიზნები და მათი მიღწევის გზები მიმართულია ერთიანი საქართველოს შემდგომი გაძლიერებისა და წინსვლისაკენ, ქვეყნის ერთ-ერთი შესანიშნავი მხარის – სამეგრელოს სულიერი, შემოქმედებითი და კულტურულ-სოციალური ყოფის შემდგომი განვითარებისაკენ.

ისტორიული მისია, რომელსაც ეს ულამაზესი მხარე ასრულებს ერთიანი საქართველოს ეროვნულ ღირებულებათა ფორმირებაში, გამოხატულია სამაგალითო თანადგომით მოყვასისადმი, თავგანისცემით წინაპართა დამსახურებისა და ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტრადიციებისადმი, ამ მხარის მოსახლეობისათვის დამახასიათე-

ბელი თვისებები დაკავშირებულია უდიდეს ერთგულებასთან სიყვარულის გამოხატვაში, გულწრფელ მეგობრობასთან, დიდ სულიერ სიძლიერესთან, შრომით და შემოქმედებით აქტიურობასთან, ქვეყნის ინტერესების დაცვისათვის უდიდესი ნებისყოფისა და ბრძოლიუნარიანობის გამოვლენასთან.

სამეგრელო ყოველთვის იყო და დღესაც რჩება ერთიანი საქართველოს ეროვნულობის ბურჯად, ამ მხარის წარმომადგენლები – ქუჯი, გიორგი ჭყონდიდელი, ცოტნე დადიანი, კონსტანტინე გამსახურდია, ზვიად გამსახურდია და ბევრი სხვა თავდადებული მამულიშვილის ცხოვრებისეული გზა მაგალითია ყველა ჭეშმარიტი ეროვნული მოღვაწისათვის.

ზურაბ ცაშიშინიძე

ფიზიკა-მათემატიკის

მეცნიერებათა დოქტორი,

ეკოლოგიურ მეცნიერებათა

აკადემიის ნამდვილი წევრი.

თეთრი სახლი და საქართველოს ხელისუფლება უნისონო ურთობაში

ამერიკელმა ჟურნალისტებმა გააბათილეს საქართველოს ხელისუფლების ვერსია სამხრეთ ოსეთში ომის დაწყების შესახებ

ეუთოს წარმომადგენლები, რუსი მშვიდობისმოყვრელების მსგავსად, ქართული არმიის ცეცხლის ქვეშ აღმოჩნდნენ

საქართველოს თავდასხმა სამხრეთ ოსეთზე მოსკოვის მითური **„აგრესიის“** შედეგი როდი იყო – ამ მტკიცების სამართლიანობას დასავალეთში დღემდე სენსაციად მიიჩნევენ. გაზეთ **„ნიუ-იორკ თაიმსში“** გამოქვეყნებული სტატია, რომელშიც ამერიკელმა ჟურნალისტებმა პირველად გამოთქვეს ეჭვი სამხრეთ ოსეთში ომის დაწყების შესახებ საქართველოს ხელისუფლების ვერსიასთან დაკავშირებით, აშშ-ის საზოგადოებრივი აზრისთვის ნამდვილ მოვლენად იქცა. ცხინვალის აგვისტოს შტურმიდან მხოლოდ რამდენიმე თვის შემდეგ აღმოჩნდა ოკეანისგაღმა პრესა მზად, მომხდარი ტრაგიკული მოვლენების მიზეზებში გარკვეულიყო. ამასთან, დასკვნები, რომლებსაც სტატიების ავტორები თავიანთ მკითხველს სთავაზობენ, არსებითად განსხვავდება როგორც თბილისის ოფიციალური პოზიციის, ასევე ამერიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის განცხადებებისგანაც.

„ნიუ-იორკ თაიმსის“ ჟურნალისტების ხელში აღმოჩნდა უშუალოდ კონფლიქტის დაწყებისას კონფლიქტის ზონაში მომუშავე ეუთოს სამხედრო დამკვირვებელთა ანგარიშების მონაცემები. მათი მოწმობით, ქართულმა არმიამ სამხრეთ ოსეთის დედაქალაქზე იერიში მიიტანა უწესრიგო საარტილერიო და სარაკეტო ცეცხლით. შედეგად, დაზარალებულ მშვიდობიანი მოსახლეობა, რუსი მშვიდობისმოყვრელები

და უიარაღო საერთაშორისო დამკვირვებლები.

„ნიუ-იორკ თაიმსის“ ჟურნალისტებმა არა ერთი შეუთავსებლობა და წინააღმდეგობა აღმოაჩინეს საქართველოს ხელისუფლების განცხადებებში. **„პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა“** ეს თავდასხმა დაახასიათა როგორც **ზეზუსტი** და თავდაცვითი ოპერაცია, მაგრამ 7 და 8 აგვისტოს დამკვირვებლებმა დააფიქსირეს, რომ ქართული საარტილერიო ცეცხლი და რაკეტები თავს ატყდებოდა ქალაქს 15-20 წამის ინტერვალით და რომ დაბომბვის პირველი საათის განმავლობაში საცხოვრებელ სექტორში 48-ზე მეტი ყუმბარა აფეთქდა. დამკვირვებლები არ ადასტურებენ იმავე საღამოს ქართულ სოფლებზე მასიური იერიშის მიტანას და ამით ეჭვქვეშ აყენებენ ერთ-ერთ უმთავრეს თეზისს, რომლითაც თავდასხმას ამართლებდა სააკაშვილი.

ბრიტანული არმიის ყოფილი კაპიტანი და ომის დაწყების მომენტში ეუთოს მთავარი წარმომადგენელი საქართველოში, ამჟამად პოსტიდან გადამდგარი რაიან გრისტი ირწმუნება: **„ეუთოსთვის ცხინვალის შტურმამდე დიდი ხნით ადრე იყო ცნობილი, რომ საქართველო იერიშისთვის ემზადებოდა. ამის შესახებ ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ელჩთათვის მოწყობილ ბრიფინგზეც განვაცხადე, მაგრამ უფრო მაღალ დიპლომატიურ დონეზე სიტუაციის განვითარებას აშკარად არავინ ადევნებდა თვალს“**, – ირწმუნება ყოფილი ჩინოვნიკი.

საქართველოს ოფიციალურმა პირებმა **„ნიუ-იორკ თაიმსში“** გამოქვეყნებული ფაქტები უარყვეს და დასავლეთის ლიდერებს მოუწოდეს, ისინი მხედველობაში არ მიეღოთ. თუმცა თბილისის თავის მართლება მთლად დამაჯერებლად არ გამოსდის. სამაგიეროდ, მოსკოვს ეუთოს წარმომადგენელთა განცხადებებმა კმაყოფილება მოჰგვარა.

ხსოვნის სტრიქონები

ნაწევრებს მეგრულ ენაზე შექმნილი ისტორიული პოემიდან “ბულათია”, რომლის ავტორი გახლავთ თავდადებული მამულიშვილი და ჭეშმარიტი პოეტი დანიელ პაულეს ძე ფიფია, გთავაზობთ გაზეთ “ილორში”. 113-ე წელი იღვება პოეტის დაბადებიდან. იგი 28 წლის ასაკში შეიწირა პოლიტიკურმა უპატივით – სამშობლოს სიყვარულით გამსჭვალული გულანთებული პატრიოტი 1924 წლის თებერვალში დააპატიმრეს იმის გამო, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის დროს იყო ზუგდიდის სამაზრო კომიტეტის პასუხისმგებელი პროპაგანდისტი. დაპატიმრებისას დანიელ ფიფია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მესამე კურსზე სწავლობდა.

დანიელ ფიფია

ბულა სქანი ვეწე ვარყა
ნამგ ღირდგ კოჩიშ შური
პატგნისკუაქ მიდევონგ
ჯოღორიაქ დოგილური.
ათეჯგუა საქმემერე
წმაყვალარი კოჩიში –
შხვარდასგნი ხოლო შხვარე
სი გიჩინგნს ოდიში.
ანწი თოლი სო გაგანჯე
მუ გათქუე ბოდიში.
მა სქანი რჩინ მარდუალც
გემიჭვეს ოჭიში".
ბულათიაქ მირჩქილუ
დურც გქარხ თაკარიცალო,
ართი ქიმიოყვლენუ
ნათხოზინა ნჯილოცალო;
მიკირთ, ყუდშა გოურქიუ
ვამლარდ ექი აკა წუნცბ
კინი აშო გოგმოსოფუ
თოფი კილაძ მარბგვან ხუცბ.
მარა კოცგ მუჭო უჩქბ –
მეურც მარა მუ მეურცუ:
თუნთიშორო ბურდღიმგნცბ,
ვალგნც, ტყვაცუნცბ, გურგინგც-
ნცბ –
მიდგას მოხვად თე ბორზადინ
ახა ვაი იში დუცბ.
თოლი მერქას ოჭკადგრექბ
დითირე მუში ფერი,
ასე აქი ვერჩქილედგ
ჰამო კუნხიბედინერი.
ბოშეფქ ურო ქგდოდეგს,
გამანჯესგ რაბადი.
სისანდობა კოცგ ვაფუ
ვარე ძიცა, რაგადი.

ბულათია

ბულა შენი შავ-ულაყი,
კაცის ფახად რომ ღირდაო,
ბატონკაცმა წაიყვანა,
ჯოღორია მოგიკვდაო.
ახლა საქმე ესეა და
არ უხდება ბოდიში,
სხვა რომ იყოს კიდევ სხვაა,
გიცნობს მთელი ოდიში.
აწი თვალეხს სად გაახელ,
ლაჩრის სიტყვა ურგია,
შენს გამზრდელსაც, იცოდე,
აუტრელეს ზურგია".
ბულათიამ რა ისმინა
გული ხანძრად აენთო,
ღვეის ხმაზე იღრიალა:
"აბა დამაცადეთო!"
უცებ სახლში შეირბინა,
მზადებისთვის არ შეყოვნდა.
გარეთ როცა გამოვიდა
თოფი უკვე მხარზე ჰქონდა.
კაცმა, აბა რა იცის,
მიდის მარა რა მიდის.
დათვივითა მიბრდღვინავს.
მეხთატეხის ქარია,
ვისაც მოხვდეს მის ღახვარი
ვაი მისი ბრალია.
უცებ წაშში ამ სამკვდლომ
შეიცვალა მისი ფერი,
ახლა უკვე არ ისმოდა
ტკბილი კუნხიბედინერი.
აქ ურო რომ ძირს დააგდეს,
წყენა ჩანდა ამაშიც,
ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა,
შეწყდა სიცილ-თამაში.

მ ა ფ ა ლ უ

მ ა ფ ა ლ უ

(დოკუმენტები და კომენტარები)

წიგნი I

(აღტერნატიფა)

„მოფლუ“ მეგრული ავტონომისტურ-სეპარატისტული ინციტატივა კი არა, არამედ სამეგრელოს მონაპოვანთ ქართული ეროვნული კულტურის გამდგრების მცდელობა იყო

იოსებ
ყიფშიძე

“Мингрельский язык находится в ближайшем родстве с чанским, составлял в месте с ним одну из трех главных групп яфетской ветви языков, именно тубалкаинскую группу“

ვაგრძელებთ ნაწევრების ბეჭდვას გიორგი ციციშვილის წიგნიდან

მაგრამ დღემდე შემოგვრჩა “მაფალუელობის” ქვეშ იმ დროის პარტიის ლიდერების მიერ “სიტყვის ხერხად” მოაზრებული-გამოყენებული “ეროვნული საშიშროების” ყალბი გაგება. იგი მეგრული ანტიქარტული საშიშროების იმიტაციის ყოველ კონიუნქტურულ პერიოდში იწვევდა რეჟიმის მიმართ კეკლუცობის და ოპოზიციურობის უნით შეპყრობილთა აფეთქებას. გამორჩეულებიდან ხოლმე მათი არა მარტო ობიექტური, არამედ ზედაპირული გარჯით შექმნილი საგახეთო პუბლიკაციები, აგრეთვე, ვითომ ნეიტრალური, სინამდვილეში, “მაფალუს” შესახებ ადრე სახელმწიფოე-

ბრივ-პოლიტიკანური და ჩეკის-ტური ჩალიხით შეთითხნილი დოკუმენტების მცდარ, პირველად კონცეფციაზე და მცდარ ავტორისეულ ინტერპრეტაციაზე დამყარებული სტატიები.

1. მეგრული ენისა და მისი საზოგადოებრივი გამოყენების შესახებ

“მეგრულ საკითხზე” პარტოკრატო ჩინოვნიკების მსჯელობის დროს ხშირად გვხვდება მიზნობრივ-პოლიტიკანურად უპასუხისმგებლო, გაუხამსებული განცხადებები მეგრული ენისა და XX საუკუნის 20-30-იანი წლების სამეგრელოს რეგიონის მოსახლეობაში მისი მნიშვნელობის შესახებ. მაგალითად, საქართველოს კომპარტიის VI ყრილობაზე (1929 წელი) სიტყვით გამოსულთაგან, ყრილობის ერთმა მონაწილემ, ზუგდიდის მაზრის ხელმძღვანელს, რომელიც მეგრული ენის გამოყენების საჭიროებას ამტკიცებდა, საჯაროდ მიაძახა: “თქვენი ენა არ გაქვთ?” ვითომ ქართული ენაც სრულიად საკმარისიყო. სხვა ნიშნის მოგებით განაცხადა, რომ სამეგრელოს მსგავსი ენის პრობლემები გვაქვს ფშაველებთან და ხევსურებთანო. თან დასვა პათეტიკური კითხვა – “როგორ მოვიქცეთ აქ?” ასეთი აზრიც

გამოითქვა: “მეცნიერების მიერ დამტკიცებულია, რომ მეგრული ენა ქართული ენის კილოკავი არის, ჩვენი ფშავე ქართული ენა არის; ენა კი ჩვეთვის მიზანს არ წარმოადგენს, იგი აზროვნების გადაცემის საშუალებაა. ამხ. გაბუნია და შვანია კი უნდათ დაიწონ მეგრული კილოკავით, მეგრული ენით და შემდეგ ავტონომია მოითხოვონ ისევე, როგორც ამას მოითხოვდნენ მენშევიკების დროს ნაციონალ-დემოკრატები: სტეფანე გაგუა, იონა მეუნარგია, მმები კანკაგები და სხვები” (საქართველოს კომპარტიის (ბ) VI ყრილობა, სტენოგრაფიული ანგარიში, ტფ. 1929, გვ. 167, 213, 173). სამეგრელოს ძირითადი, გლეხური მოსახლეობისათვის მეგრული ენის მნიშვნელობის მსგავსი გაუგებრობების გამო საჭირო ხდება წინამდებარე წიგნის წარმოსაჩენ პრობლემას წაუშმდვაროთ მეგრული ენის რაობისა და საზოგადოებრივად საჭიროების ამსახველი ინფორმაციული მონაცემები.

(სოფიო ჩიჯავაძე-კეილია ამ დროს თბილისის ქალთა გიმნაზიის ღირეკტორი იყო და ახლადდაქორწინებულმა პირველად მოინახულა მეუღლის ოჯახური გარემო, სამეგრელოს იმდროინდელ ვითარებაში კულტურულად შედარებით დაწინაურებულ ზუგდიდში. პატარაძალს “გარშემო მხოლოდ მეგრული ესმოდა” – ეს იმდროინდელი სინამდვილის რეალური ასახვა იყო. პედაგოგისა და სასკოლო სწავლების ორგანიზატორის სოფიო ჩიჯავაძე-კეილიას დაკვირვებაზე დამყარებული აზრი, ქართულ სკოლებში მეგრული ენის პატარ-პატარა ნიმუშების მიცემის საჭიროების შესახებ, უთუოდ რაციონალური იყო და მას დღესაც არ დაუკარგავს აქტუალობა. მაგრამ იმდროინდელი საქართველოს საზოგადოება, როგორც ჩანს, ამისათვის კი არ იყო მზად. მისთვის მით უმეტეს გაუგებარი იქნებოდა სამეგრელოს ქართულის არმცოდნე და ცუდადმოცოდნე სოფლების დაწყებით სკოლაში მეგრულად სწავლების აზრი).

ვაგრძელება იქნება

სოფიო

ჩიჯავაძე-კეილია

“ჩემთვის თუ რამე იყო უხერხული, რომ არც ერთი სიტყვა მეგრული მე არ ვიცოდი, გარშემო კი მხოლოდ მეგრული ისმოდა. არ იქნება ურიგო ამ ენის პატარ-პატარა ნიმუშები ქართულ სკოლებში იყოს მიცემული, მაგრამ ამაზე ხომ აყაყანდებიან ისინი, ვისაც სამეგრელო არაფრად მიაჩნია, და მისი ენა ვერა და ვერ გაიკვლევს გზას. მერე რა ღამაზია იგი, რბილი, ყურისთვის საამო და ალერსიანი“.

მ ც ი რ ე ის ტ ო რ ი უ ლ ი ე მ ს კ უ რ ს ი

ცოტნე დადიანი

დიდგაროვანი ფეოდალი. უმეფობის ხანაში მონღოლებმა რაჭის ერისთავთან ერთად დასავლეთ საქართველოს გამგებლად დანიშნეს. მონაწილეობდა კოხტასთავის შეთქმულებაში (დაახ. 1245), რომლის მიზანი იყო მონღოლების წინააღმდეგ აჯანყების მოწყობა. მონღოლებმა შეთქმულების შესახებ შეიტყვეს, მონაწილეები დააპატიმრეს და ანისში ნოინს მიჰგვარეს. რადგან მონღოლებმა ქართველები ვერ გატყვეს, სასჯელად ტანზე თაფლი წაუსვეს და მცხუნვარე მზის ქვეშ დასხეს.

ცოტნე დადიანი შემთხვევით გადაურჩა დაპატიმრებას, ის აჯანყებისთვის ჯარს აგროვებდა. ჟამთააღმწერლის ცნობით, როდესაც დადიანმა შეთქმულთა დასჯის ამბავი გაიგო, ანისში ჩავიდა და გაიზიარა თანამებრძოლთა ხვედრი – ტანზე თავად წაისვა თაფლი და მეგობრებთან დაჯდა. ცოტნე დადიანის გმირულმა საქციელმა მონღოლები დაარწმუნა, რომ ქართველები არ ტყუოდნენ და ისინი აჯანყების მოსაწყობად კი არა, სათაბიროდ შეკრებილიყვნენ. მონღოლებმა ქართველი პატიმრები გაათავისუფლეს და თავდებად ცოტნე დაუყენეს.

ცოტნე დადიანი ქართული პოლიტიკური აზრისთვის საქართველოს პროგრესული ძალების კონსოლიდაციის, შთამომავლობისათვის კი ეროვნული თავისუფლებისა და ეროვნულ ძალთა შეკავშირების სიმბოლოა. სწორედ ამიტომ, 1999 წლის 26 ოქტომბერს, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმინდა სინოდმა იგი წმინდანად შერაცხა. ცოტნე დადიანი მშობლებთან ერთად ხობის ეკლესიის უძველეს ფრესკაზეა გამოსახული.

პეპრა დიდი, სააკაშვილი და ფელგენბაუერი

რომელ ისტორიულ მოღვაწესთან ასოცირდება მიხეილ სააკაშვილი? ზოგიერთის აზრით, პალესტინის დიეტის ენთუზიასტი იმ ცნობილ პერსონას მოგვაგონებს, წითელი არმიის ყოველი იერიშის შეტეობისას ხალიჩებს რომ ცოხნიდა. თუმცა, 1945 წლის გაზაფხულზე აღსრულებულ გერმანულ შეპყრობილთან შედარება ცოტა გადაჭარბებულია, ბოროტმოქმედებისა და სისხლის ღვრის მასშტაბებში სხვაობის გამო. უბრალოდ, პალესტინა ხალიჩის ფონზე...

იუმორისტული ვიდუკლიპის „ნაშა ამერიკაშას“ შემქმნელებმა სააკაშვილი შუააზიელ გასტარბაიტერად წარმოაჩინეს. ეს შედარება ამ უკანასკნელისთვის შეურაცხმყოფელიც კია.

ყველაზე სახალისო მსგავსება მაინც ყველაზე მხიარულმა რუსმა ლიბერალმა პაველ ფელგენგაუერმა მოიფიქრა, როცა სააკაშვილი... პეტრე დიდს შეადარა! ფელგენგაუერის ხიბლი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მკითხველს მოწვევის საშუალებას არ აძლევს, თავად გაუცინარ ხელმწიფის ასულსაც კი გააცინებს. არაფრად უღირს ქართული არმიისთვის ხოტბის აღვლენა აგვისტოში მისი განუმეორებელი მოკურცხვის წინადადეს ან 1905 წელს რუსეთ-იაპონიის ომის დაწყება.

წიგნში „საქართველოსთან ომის პირველი ნაწილი“ (ჟურნალი „კონტინენტი“) ფელგენგაუერმა შავით თეთრზე დაწერა: „სინამდვილეში სააკაშვილი ძლიერი, ჭკვიანი, მიზანსწრაფული და ძალიან ენერგიული ეროვნული ლიდერია. მართალია, მოთმინება დაღატოებს, ღამობს საქართველოსა და ქართველების სწრაფად გადაკეთებას, რადგან პეტრე პირველივე დარწმუნებულია, რომ ყველაზე უკეთ იცის, რა სჭირდება მის ხალხსა და ქვეყანას. სააკაშვილის გუნდი უმეტესწილად ახალგაზრდა, დასავლეთში განათლებამიღებულები, ენერგიული და საქმიანი ადამიანებისგან შედგება. მათ 4

წელიწადში შეძლეს საქართველოს გადაკეთება. სააკაშვილი კორუფციის სხვების დასანახავად კი არ ებრძოდა, როგორც ამას რუსეთში ლაქლაქით აკეთებენ, არამედ ყველას გასაკვირად, პრაქტიკულად მოსპო იგი! სანამ ჩვენთან ნება-ნება მუსაფოზდნენ სამხედრო რეჟიმის აუცილებლობაზე, შეიარაღებული ძალების მოდერნიზაციაზე, არმიის „ინოვაციაზე“ საქართველოში ნულიდან შექმნეს ახალი სახის შეიარაღებული ძალები.“

სააკაშვილი „როგორც თავის დროზე პეტრე დიდი“, – განაყველა ლიბერალს ძალუქს ამის დაწერა. თვითონ პეტრე პირველი ასეთი სამარცხვინო შედარების ავტორს ალბათ კეერთხით აუჭრელებდა ზურგს.

შთაბეჭდილება იქმნება, რომ ფელგენგაუერი სადაც, თოვლის კაცის გამოქვაბულში, ბინადრობს და წარმოადგენს არა აქეს, რა ხდება ქვეყანაზე. ნულიდან შექმნილმა შეიარაღებულმა ძალებმა აგვისტოს ბრძოლებისას კული ამოიძუეს და ახლა ისევ იმ ყბადაღებული ნულოვანი ციფრიდან იქმნებიან. ხოლო „საქმიანმა ადამიანებმა“ სააკაშვილის გუნდიდან ახალგაზრდულად და ენერგიულად გადაინაცვლეს ოპოზიციას და ემირაციაში, სადაც თავიანთ ყოფილ წინამძღოლზე საძაგლობები ილაპარაკეს. მართლა აბსოლუტური ლიბერალი უნდა იყო, რომ ეს არ იცოდებოდა არ გსმენოდეს.

საქართველოს თავდაცვის ექს-მინისტრი ირაკლი ოქრუაშვილი, რომელთან ერთადაც სააკაშვილი ოდესღაც სამხრეთ ოსეთის დაშლის შემინებას აპირებდა, ახლა თავის ექს-მთავარსარდალს პოლიტიკური მკვლევრობების ორგანიზებაში ადანაშაულებს. ისიც არ რჩება ვაღში და დაწერილებით განმარტავს, როგორი საზიზღარი პროფენბა ხელმძღვანელობდა ქართულ არმიას. საქართველოს პრემიერ-მინისტრი ზურაბ ნოღიდელი პოსტიდან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო გადადგა. არაოფიციალური ინფორმაციით, ჯანმრთელობის შერყევის მიზეზი უშუალოდ პრეზიდენტისგან მიღებული ალიყურები გახლდათ. ამასმა ნოღაიდელმა პრეზიდენტის ამასწინანდელი ტელეხიდიის კომენტარებისას განაცხადა, რომ სააკაშვილის არც ერთი სიტყვის არ სჯერა და მთელი მისი გამოსვლა „სიცრუის კასკადი“ მონათლა.

პარლამენტის ყოფილმა სპიკერმა ნინო ბურჯანაძემ განაცხადა: „სანამ მისი გულწრფელობის მჯეროდა, მხარში ვედექი, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ეს რწმენა შემერყა, იქ ვარ, სადაც ახლა ვარ.“ ახლა კი მიმდებარე ნინო ოპოზიციაშია და პირქმინდად დაეწევიან სააკაშვილთან ერთობლივი პოლიტიკური მოღვაწეობის წლები. მართალია, რწმენა დაკარგა, მაგრამ კორუფციის პრაქტიკულად მოსპობის წლებში ერთობლივად დაგროვებულ ქონებაზე კრინტსაც არ ძრავს.

„სააკაშვილის გუნდი“ – არაჩვეულებრივი ნათქვამია. მეფის გარემოცვა მისი ანარეკლია. გარემოცვა კი დაწვრილებით მოჰყვა, რას წარადგენს სააკაშვილი. რაც შეეხება 4 წელიწადში გადაკეთებულ საქართველოს, „მოუთმენლად“ გადაკეთებული ქართველები რატომღაც კისრისტეხით გარბიან არაკორუმპირებული სამშობლოდან... საქმეს პეტრე დიდთან მსგავსებაც არ შევლის

ნაციონალური ალბათი გასაქცევად ემზადებიან...

ამის თაობაზე სერიოზულად საუბრობენ როგორც სახელისუფლებო კულუარებში, ისე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში. მოტივად მოჰყავთ ის, რომ საქართველოს ეროვნული მუზეუმიდან სააკაშვილის განკარგულებით მის რეზიდენციაში გადაიტანეს ფიროსმანის ნახატი „გიორგობა ბოლნისში“, რომელიც ექსპერტთა შეფასებით რამდენიმე მილიონი დოლარი ღირს. საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, სპეციალისტებმა თუ პოლიტიკოსებმა დიდი ხმაური ატეხეს ამასთან დაკავშირებით, მაგრამ სააკაშვილს ნახატი მაინც არ დაუბრუნებია, რაც გეოგრაფიკურების, რომ მან ნახატი უკვე წინასწარ გაიტანა საზღვარგარეთ და მას შემდეგ გაუკეთებს რეალიზაციას, როცა საქართველოდან გაიქცევა. სხვაგვარად იგი აერიდებოდა ამხელა ხმაურს და თავს უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩაივადებდა.

ასე რომ, მიშამ ქართველებს და საქართველოს სომხური მოხერხებით ურცხვად „აწაპნა“ ფიროსმანის ძვირადღირებული ნახატი, რომელსაც უცხოეთში ვინმე ანუქებს, რათა გაქცევის შემდეგ თავისი არეულ-დარეული ბიზნესი დააღავოს.

გასაქცევად კი ნამდვილად აქვს საქმე სააკაშვილს, რადგან სულელური ავანტიურების გადაბეჭდვით ორი დიდი მტერი გაიჩინა – რუსეთი, რომელსაც სააკაშვილმა „დაუნდობელი“ ომი გამოუცხადა, და ქართველი ხალხი, რომელიც იგივე სააკაშვილმა „დაუნდობელ“ სოციალურ და ეკონომიკურ ომში გამოიწვია. აღარაფერს ვამბობთ იმ ოჯახებზე, რომელთა უდანაშაულო შვილებიც თბილისის ცენტრში, ყველას თვალწინ, განსაკუთრებული ცინიზმით, დაუნდობლად დახვრიტეს „ვარდების რევოლუციით“ მოსული ხელისუფლების მიერ დაგეშილმა კაცისმკვლელებმა.

ასე რომ, ძრწოდეს და ეშინოდეს! სააკაშვილს სირბილი რომ ეხერხება, ეს აგვისტოს მოვლენების დროს გორშიც კარგად გამოჩნდა, როცა შეშინებულმა პრეზიდენტმა სტუმარი მიატოვა, კურდღელივით გაიქცა და ორმეში დურთა თავი.

იმ დროს, როცა „ნაციონალური“ მოძრაობის დიდმა „მოაზროვნებმა“ მსოფლიო კრიზისი უკვე გადააქციეს ქართველი ხალხის ეროვნულ ტრაგედიად, ნაცვლად იმისა, რომ უმძიმესი მდგომარეობის განტევრთვაზე იფიქრონ, სააკაშვილს იმას ურჩევნ, თუ როგორ მოაწყოს ბოზოყვათის საპრეზიდენტო რეზიდენცია. ახლა იქ თურმე დასარგავად, სანდრას სამშობლო ჰოლანდიიდან შეუძენიათ 70.000 დოლარის ღირებულების ბუჩქნარი. ბუჩქებისადმი სიყვარული რომ საქართველოს პრეზიდენტს განსაკუთრებით აქვს მოძალებული, იქიდანაც ჩანს, რომ როცა რამდენიმე წლის წინათ ახალგაზრდები განმუხურის ბანაკში დროის გასატარებლად გაუშვა, შემდეგი სიტყვებით დამოძღვრა: „იქ ბუჩქებიც არის და, აბა თქვენ იცით, თავი არ შეირცხვინოთ“.

ბოზოყვათის არც თავისი ბუჩქები აკლია, მაგრამ, როგორც ჩანს ეს არ აკმაყოფილებს „ბუჩქებისმოყვარულ“ სააკაშვილს და თავისი სიდედრისა და სიმამრის

გასამდიდრებლად არავითარი ხარჯის გაწევას არ ერიდება და ამიტომაც შეიძინა ბუჩქები ჰოლანდიაში. რაც საქართველოში ძველი ჰოლანდიური ავტობუსები დაჯაყჯაყებენ, მათი ღირებულების ნაწილიც რომ სანდრას ახლობლების ჯიბეებში ილექება, ამის თაობაზე უამრავი წერილი გამოქვეყნდა ქართულ პრესაში, მაგრამ ყველაფერი მაინც „წერე და იკითხე“ სიბრტყეზე რჩება. გაქცევამდე სააკაშვილი კვლავაც იბრუნებს თავისი ჰოლანდიელი ნათესავების გამდიდრებაზე, რადგან მალე „ჩასიბუქების“ ამბლუაში მოველინება სიდედრ-სიმამრს, მაგრამ ევროპა რაციონალური ქვეყანაა და ჯიბეგამოფხვნილ სიძეს ოჯახში არავინ შეუშვებს.

ბოზოყვათისათვის ბუჩქების ყიდვა თავისთავად მიანიშნებს, რომ სააკაშვილი იქ ჩასახლებას აპირებს.

რატომ? იმიტომ, რომ ბოზოყვათიდან საზღვარგარეთ გაქცევა ბევრად უფრო ადვილია, ვიდრე თბილისიდან, სადაც უცვებ შეიძლება მოხდეს აეროპორტის ბლოკირება. ადვილი მოსალოდნელია, რომ აღშფოთებულმა ქართველმა ხალხმა თავად გადაუყვროს გზა სიყვითლისაგან გაქცევის დაჩვეულ სააკაშვილს და აეროპორტამდე საერთოდ არ მიუშვას.

ამდენად, ბათუმი მისთვის კარგი თავშესაფარია და ამიტომაც გადადის ორი თვით აჭარაში, რადგან ხალხის მხარდაჭერას უკვე ვეღარ გრძნობს.

ისე, საქართველოში რომ ფრიად შემაშფოთებელი ამბები ხდება, ესეც ფაქტია. საქართველო-აზერბაიჯანის და საქართველო-სომხეთის საზღვარზე რამდენიმე დღეა მკსუთე ბრიგადის ერთი ბატალიონი გადაიყვანეს 600 კაცის შემადგენლობით. ახლა ეს ხალხი მარნეულის საზღვარზე გამაგრებული, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ საზღვარზე რაღაც საშიშროება განაღდა. ნახალთზეც გადაიყვანეს 600 კაცი, რათა იქიდან ქსნის ხეობა გააკონტროლონ. გარდა ამისა, სააკაშვილი შეუდგა მძიმე ტექნიკის შედგენას თურქეთიდან და არავინ იცის, მას ეს ტექნიკა საომრად სჭირდება თუ თავის დასაცავად.

და რაც მთავარია, ბათუმის ცენტრში მდებარე ძვირადღირებული სასტუმროს, ქართულ პრესაში უკვე დიად მიანიშნებენ იმის თაობაზე, რომ იგი პრეზიდენტის დედის („დედა-დედოფლის“) თურქი ეროვნების ქმრის ბიზნესია, რომელიც, სინამდვილეში, არა რომელიმე თურქი ინვესტორის, არამედ ქართული ფულით შენდება და თურქული ნაწარმის სახით მიეწოდება მომხმარებელს. იმასაც ამბობენ, რომ ამ მშენებლობაში ქართველი ბიზნესმენებისათვის წარმოქმნილი ფულია ჩადებული. ეს მოვლენა თუნდაც იმიტომ დგას სიმართლესთან, რომ არცერთი უცხოელი ინვესტორი ფულს არ დააბანდებს ომის ზღვარზე მდგარ სახელმწიფოში, რომლის ხელმძღვანელობა ყოველგვარ ავანტიურაზე მიდის და დაღუპვისაკენ მიაქანებს ქვეყანას.

მოკლე ყველაფერი წინაა, და ვიდრე გაზეთის ეს ნომერი გამოვა, შეიძლება ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობა საბოლოოდ მივიდეს ლოგიკურ დასასრულამდე...

რ. შალამბერიძე

ჰოლოკოსტი ფრანგულად

სარკოზის ადმინისტრაციის პროისრაელურ პოლიტიკაზე არაერთი ანალიტიკოსი ლაპარაკობდა და, სავარაუდოდ, ამგვარ მსჯელობას საფუძველიც ჰქონდა. თუმცა დღეს უკვე თვალსაჩინოა, რომ სარკოზის სიყვარული ებრაული სახელმწიფოსადმი ზიანს აყენებს საფრანგეთის ეროვნულ ინტერესებს და სახელმწიფო დღაღატის სუნი ასდის.

ამერიკელი გამოცემა „ჰაშინგტონ პოსტი“ იუწყება, რომ საფრანგეთის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ ვიშის რეჟიმს პასუხისმგებლობა დააკისრა მეორე მსოფლიო ომის დროს ათასობით ებრაელის დეპორტაციაზე გერმანულ საკონცენტრაციო ბანაკებში. ექსპერტთა აზრით, ასეთი გადაწყვეტილება ქვეყნის უმაღლესი პირების მიერ იყო სანქცირებული. გამოტანილი ვერდიქტი ხომ მეორე მსოფლიო ომის დროს ჰოლოკოსტში საფრანგეთის მთავრობის მონაწილეობის აღიარებად იქცა. სასამართლოს მონაცემებით, ვიშის რეჟიმის მმართველობისას, 1942-დან 1944 წლამდე, საკონცენტრაციო ბანაკებში 76 ათასი ებრაელი იქნა დეპორტირებული.

ვიშის რეჟიმი ოფიციალურად ნეიტრალიტეტს უჭერდა მხარს,

თუმცა, ფაქტობრივად, პიტლერების მარიონეტი იყო. ვიშის ტების პოლიციური ფორმირებები წინააღმდეგობის მოძრაობას ებრძოდნენ, რეჟიმის ხელდასხმით ფრანგებს ვერმახტსა და ეს-ესის ნაწილებში გადაიბირებდნენ. ვიშისტები ჩრდილოეთ აფრიკაში მოკავშირეების ძალებთან საომარ შეტაკებებში მონაწილეობდნენ.

მოკლედ, სავსებით ნათელია, რომ ვიშის რეჟიმი კოლაბორაციონისტული სტრუქტურა და პიტლერული ოკუპაციური ხელისუფლების საფარველი იყო. მას ვერასვხით ვუწოდებთ საფრანგეთის ნაციონალურ ხელისუფლებას, რომელიც ფრანგი ხალხის ინტერესებს წარმოადგენდა. მითუფრო, ვერ მივიჩნევთ ამჟამინდელ ხელისუფლებას მის მემკვიდრედ.

1995 წელს მაშინდელმა პრეზიდენტმა ჟაკ შირაკმა პირველად დაადანაშაულა საჯაროდ საფრანგეთი ათასობით ებრაელის დევნასა და დეპორტაციაში, რაც პროისრაელური ღობის დიდ გამარჯვებად შეფასდა. საქმე ლოგიკურ დასასრულამდე მიიყვანა საფრანგეთის ამჟამინდელმა მეთაურმა. ახლა საფრანგეთი, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის წლებში თავად შეიქნა პიტლერ-

იზმის მსხვერპლი, თელ-ავივს „ჰოლოკოსტის“ რეპარაციებს გადაუხდის. რამ უბიძგა სარკოზის ამგვარი გამცემლობისკენ – ებრაელმა წარმოშობამ, რომელზეც გაზეთები წერენ, თუ რაიმე სტიმულმა, რომელიც ებრაელებმა მისცეს?

აღსანიშნავია კიდევ ერთი ასპექტი. საფრანგეთში შეიქმნა საშიში პრეცედენტი. ახლა „ჰოლოკოსტური“ პრეტენზიების ობიექტებად შეიძლება იქცეს ის ქვეყნები, ვისი ტერიტორიებიც ან მათი ნაწილი ნაცისტების მიერ იყო ოკუპირებული.

1993-ის ძველით ახალი წელი დგებოდა. გრიშა ქობალიას სახლში, ჩვენს არალეგალურ შტაბში შევიკრიბეთ ენგურსგადმა წასვლის წინ. თბილისისთვის (მაშინ საქართველო თბილისით იზომებოდა და იწონებოდა მხოლოდ! სამწუხაროდ დღესაც, აფხაზეთის ტრაგედიის 17 წლის შემდეგაც) აფხაზეთის ომი გადამითელთა სატყეარო იყო და არა დედა სამშობლოს ტრაგედია, ეს მისი ტელეპროგრამებს და კინოთეატრების სახეიმო რეპერტუარებს ეტყობოდა. სამეგრელოს საკუთარ გასჭირთან ერთად აფხაზეთში დატრიალებული უბედურებაც უნდა გაეგნებინა.

ამასობაში ოპერატორიც მოვიდა და ჩვენი ყველგანმავალი 06-ით გზას გაუდგქით. გალში რუდიკ ცაბავას (გალის გამგებელს) შეეუარეთ. ამ დროს თბილისიდან სამთავრობო ტელეფონმა დარეკა. რუდიკმა ტუნზე ორი თითის მიღებით ვგამცნო, მოდოდ უფროსი რეკავს და კრინტი არ დაძრათო. „ღიახ ბატონო ელუარდ, ღიახ, ღიახ... (დადნა და დაღვენთა „რუდიკია უბედური“ მამა და მარჩენალის ხმის გამკონე...), როგორც თქვენ დავგვიგემეთ ისე ვიმოქმედებთ, ვინ არიან ისინი – აქ ჩვენ ვაკონტროლებთ ყველაფერს!!!“

სახეგანათებულმა რუდიკმა მედიდურად გადმოგვხვდა და უსიტყვოდ გავგრძნობინა: „ხედავთ ვის ველაპარაკები და ამის შემდეგ მე კიდევ თქვენი თავი მაქვსო?!“

არც ჩვენ გაგვკირვებია მიხედვით, „ისინი ვინ არიან“-ში რომ ჩვენ ვიგულისხმებოდით. ეს ისედაც ცხადი იყო, მაგრამ აქ სხვა უბედურება გვჭირდა – ყოველი მეორე, ვისაც კი შექმნილ სიტუაციასთან თავის სასარგებლოდ მორგება შეეძლო, არაფერს თაკილობდა.

რა გასაკვირია, რომ, არც ჩვენი მასპინძელი ყოფილიყო გამონაკლისი.

... უამრავი ხალხი ირეოდა შტაბში. ...ხვალ ახალი წელი მოდის, სახლს რომ თავი დავანებოთ, სასაფლაოს მაინც ხომ უნდა მიმეითხავი, „კუნჩა“ დღეს მე თანამირეში ვერ შეგვხვდები“ წუხდა შავებში ჩაცმული, ასაკოვანი მანდილოსანი.

ვერავინ ამბობდა უსაფრთხო იყო თუ არა გზა თანამირედან სოხუმამდე. იმ დროს ცალკეული (ხშირად პროვოკაციულიც) თავდასხმები უცხო არ იყო და მოსახლეობა მეზავრობის გარანტიას ითხოვდა...

ამასობაში ჯემალ ქობალიაც გამოჩნდა და იქვე გადავწყვიტეთ სოხუმში წასვლა. საშინელი სანახავი იყო გადამწვარი სახლები. გზად უამრავი მძიმე სამხედრო ტექნიკა ყვარა, ეშმაკი რომ ვერ გაარჩევდა ქართველს აუფეთქეს თუ აფხაზს, რადგან ორივეს ერთი სატანა აშარავდა.

უხიფათოდ გავიარეთ ტამიში, მაჭარკაში ჩავედით, დანაბარები გადავეცით და ცოტა ხანში თანამირესკენ მოვბრუნდით. დავრწმუნდით, რომ გზა საშიში არ იყო და ხვალ სოხუმისკენ ავტობუსების წამოსვლას წინ არაფერი ედგა.

ტამიშიდან, ჩემი თხოვნით ლაბრისკენ გადავუხვიეთ. დაუკრეფავი ციფრუსები ტოტებს ამტვრევდა, უპატრონოდ დარჩენილი ძაღლები გამორბოდნენ ეზოებიდან მანქანის ხმაზე. ძეხორციელის ჭაჭანება არ ისმოდა გარშემო. საშინელი ყოფილა მკედარი სოფელი. ჩვენი „ჩელენჯერი“ (ასე ვუძახდით 06-ს, ერთადერთ საკუთარ ნივთს, რაც ჯემალიმ სოხუმშიდან წამოიღო).

ილორში სანთლები დავანთეთ, უიარაღო ადგილობრივი მოსახლეობა დავხვია ჯემალ ქობალიას – „რატომ ვყრივართ სხვის იმედად, მთავრობა იარაღს რატომ არ გვაძლევს, რატომ არ გვენდობაო?“

დასაწყისში ვახსენე მთავრობის მეთაური ვის ენდობოდა და ვის აძლევდა იარაღს!

შეზინდებული იყო თანამირეში რომ შემოვედით. შტაბში, ისევე ხალხმრავლობა იყო.

რომ ვთქვა ჩვენს მოლოდინად იყო ქვეული „გენერალიტეტი“ მეთქი ტყუილია, მაგრამ ჩვენმა ჩამოსვლამ რომ დაარწმუნა მოსახლეობა გზის უსაფრთხოებაში ხატზე დაფიქცებ!

...ჯემალ ქობალია თანამირეში დარჩა, ჯემალ ხარებავამ, მე და ბუთხუზიმი ზუგდიდისკენ გადავწყვიტეთ წამოსვლა. ვიფიქრეთ, შუა ღამისას სამხედრო ოპერაციებს აქ არავინ გეგმავს, მეზავრობა უფრო უსაფრთხოა, თუ ყანალი შემოგვეფეთა, წასართმევი, მანქანის და ვიდუკამერის მეტი ჩვენ არაფერი გვაქვას. – ვთქვით, ჯანდაბასო! და ამ იმედით გაუვდგქით გზას.

იმ დამეს არაერთხელ დავრწმუნდი, რომ უშიში და უხორცო არ შეიძლება დედისგან შობილი იყოს. სანამ ჯერ კიდევ აქაიქ მაინც ბუტავდა სანახევროდ გადამწვარ სოფლებში ჭრატის შუკი კიდევ არა უშავდა, მაგრამ ესეც რომ გაქრა, გზაში დამწვარი, შავად გარუჯული სამხედრო ტექნიკა, ჩანგრეული ხიდები და მათ გვერდით სახელდახელოდ მოწყობილი გადასასვლელები საშინელებების ფილმის მონაწილეებად გვხვდია. ეს ის მომენტი, უკან დაბრუნება კიდევ უფრო დიდ საშინელებას რომ წარმოადგენს.

თურმე, მარტო მე არ ვარ ამ ფიქრებში, ეს მერე გაირკვა. სიხუმის დარღვევა ცვადე და ვოქცო:

– ახლა რომ ვინმე გაგვანეროს და გვეითხოს, ვინ ვართ და რა გვარები ვართ, ხომ იცით ქობალიები ორივე მხრიდან ვიდენებით და თავს ნუ შეაკლავთ, ფულს მოითხოვენ, შარში ნუ გაეძმებით, თქვენ მხოლოდ ამბავი ჩაიტანეთ მეთქი.

აჩივარას შესასვლელში დიდი საკონტროლო პოსტი იყო მოწყობილი. ბეტონის ფილებისგან, ღამის ორსართულიანი სახლის სიმაღლის ბარიერი იყო აგებული. შორიდანვე ჩანდა ძეხორციელის ჭაჭანება არ იყო იქ. სხვა დროს ეს ადგილი შესაძენვეად განათებული მაინც იყო. არ მოგვეწონა ეს. – რას უნდა ნიშნავდეს ნეტავ ეს სიხუმე? ვითხე თუ არა, ჯიბის ფანარი ანთო და მადლა აწეული თეთრი ნაჭერი გაანათა. უნდა გავეჩერებულყავით, იმის ნიშანი იყო ეს! ჯემალიმ შუში ჩამოსწავა და თეთრალმინიც მას მიაღება, გამარჯობაც არ უთქვამს ისე იკითხა: „ქობალია ხომ არ ხის მანქანაში?“

დავუვანების დრო არ იყო, წამშივე გავიზრე დამალვას აზრი არ ჰქონდა, სხვებსაც ხიფათში ჩაევალებოდა და მეცხვე ეუპასუხებოდა მე ვარ დათო ქობალია! ფანარი სახეზე შემომანათა, შემომხედა, გმოსვლა დაეპირე, უარი მითხრა. მანქანის გვერდზე გადაყენება და მის მოსვლამდე ადგილზე დარჩენა გვიბრძანა. წავიდა თუ არა თეთრალმინი, ბუთხუში მეცა იმწამსვე – „დათო ბიძია არ შეგეშინდეს, მარტო არ დაგტოვებთ, ჩვენც შენთან ერთად წამოვალთ“. ჯემალის გადახვადე, სახეზე ფერი არ ედო – „დათო შენ ხომ იცი, ჩემთვის ყველაზე დიდი საფიცარი, ჩემი ბათე მე სოხუმის მიწაში მიწევს, ამ ბავშვს ბოლოდ არაფერი დაუშავდეს (ბუთხუში ჩემი მანიშნა) და ჩვენ არაფერი დავგაცილებსო...“

ასეთ დროს ჩანაწერს ვაკეთებდით, რა დროს და სად ვიყავით. საათი დაეინიშნეთ, დაახლოებით ხუთი წუთი გაგრძელდა ჩვენი ლოდინი, რაც ზუთ დედამებს უდრიდა მაშინ... ამ ფიქრებში ვიყავით, ბეტონის ფილებს მიღმა ხმაური რომ მოისმია. ხმაურს ხმაამდლა სიცილიც მოევა და ჯემალიმაც არ დაახანა – არა მგონია დასახვერებთან სიცილხარხარით მოდიოდნენ, აქ მგონი სხვა რამე ხდებოდა!..“

სამი ფანარიანი მამაკაცი გამოჩნდა ბეტონის ბარიერიდან, მანქანას მოუახლოვდნენ და ერთერთმა ხმაამდლა იკითხა: „სად არის ის დათო ქობალია, თუ კაცი ხარ ერთი მეჩვენე!“

ცხადი იყო მოსაკლავად არ მეძახდა ეს მთასავით კაცი. სამივე გაოგნებულები გადამოვედით მანქანიდან, მე ვარ მეთქი ეუპასუხე და გახარებული გადამხვია ღურუ ქობალია...

„აჩივარელი ღურუ ქობალია ვარ მე. აქ ყოველ კვირა მეხმის: დათო ქობალია სოხუმისკენ წავიდა, დათო ქობალია ზუგდიდში წავიდა. გავიგე აქეთ იყავით და დილიდან გველოდებით, მითხრეს სოხუმისკენ წავიდაო, ბიჭებს დავავადე, მობრუნებულზე აუცილებლად გააჩერეთ და ჩემთან მოიყვანეთო. მიწოდდა მენახე და გამეცანი ვინ ხარო!...“

ეს ყველაფერი კარგი მაგრამ „ჭიფე ღურა გუშოთებაფეთინ თეს მუ ოხვარ ღურუ ბიძია!“ შეავება ჯემალიმ.

იქვე სულ რაღაც ერთ კილომეტრში უცხოვრია ღურუ ბიძია. „ოი“ დაუკლავს, დიდებული სუფრა გაუშლია, ეტყობა ადრე გვამოგვადედა.

ლოდა და გვისაყვედურა: „დომი მეორედ დავადგმევინეო!“

მშვირები და შიშნაჭამები მიეუსხედით სუფრას, დილაამდე გაგრძელდა ქეფი ღურუს ჯარგებაში.

... იმ დამეს გაიგეთ, ღურუ ბიძიას და ჯემალის ერთი უბედურება დასტყდომოათ თავს თითქმის ერთდროულად... მასაც შეილის საფლავი აწვა გულზე აჩივარში.

სამწუხაროდ, ღურუ ბიძია უცხოობაში ადესრულა რამდენიმე წლის წინ, საქართველოს მიწაზე...

მე და თქვენ კი, ჩემო თანამეგამულენო, უამრავი საფლავის პატრონობა მოგვიწევს ვიდრე ამ წუთისოფელს ვსტუმრობთ!

დმერთმა შეგვკადლებინოს, ჩვენ და სრულიად საქართველოს!

...სამეგრელოში მესამე სადამსჯელო ექსპედიციის გაგზავნის შემდეგ, საქართველოს კრიმინალური მთავრობა ყველაფერს აკეთებდა ამ კუთხის შესარცხვენად და დასამცირებლად. ენერგიულად მუშაობდა თბილისის ტელევიზია და მისი გმირი ტელეჟურნალისტი ქალბატონი მაკა რაზმაძე, ღამის გასართობ ტელეშოუდ იყო ქვეული, სამეგრელოს გაწამებული მოსახლეობის ახლო მანძილიდან გადაღებული, გადაღებული თაყ-პირ-ცხვირის ჩვენება და სპეციალურად შერჩეულ-ხაზგასმულ, მეგრულ კილოზე საუბრები.

მოკლედ რომ ვთქვათ, ხალხის გასაჭირის მოსმენა მავან უჯიშოთათვის გასართობად იყო ქვეული. ყველაფერი ეს, აფხაზეთის ომის დროს უფრო ნათლად გაეცხადდა, როცა ყველა იქ დატრიალებული ტრაგედია თბილისში გამართული ცეკვა-თამაშების და სახეიმო კონცერტების აკომპანიმენტის ქვეშ მიმდინარეობდა.

უფრო ვრცლად ამ თემას მოგვიანებით მივებრუნდებით.

ამჯერად, ისევ მესამე სადამსჯელო ექსპედიციის შემდგომ მოვლენებზე ვისაუბროთ: – ვერც ამან გამოიღო შევარდანადის კრიმინალური მთავრობისთვის სასურველი შედეგი, უფრო სხვა, დიდმასშტაბიანი რამ უნდა მომხდარიყო და ამანაც არ დაეყოვნა: – 24 ივნისის დილა, ტელევიზიაში გამართული უნიჭო შოუ, რომელსაც რამდენიმე ადამიანის მსხვერპლი და 2.000-მდე უდანაშაულო მოქალაქეთა დაპატიმრება-წამება მოჰყვა, რომლებიც ფაქტიურად კრიმინალური მთავრობის პროვოკაციის მსხვერპლი გახდნენ.

ამ დროისათვის (1992 წლის 6 იანვრიდან) საკმოდ დიდი გამოცდილება დამიგროვდა მოსალოდნელი საშიშროების გამოსაცნობად. პირველ რიგში, ეს ჩვენი სახლის ტელეფონის ეტყობოდა, – მთავრობის მიერ დაგვამილი ახალი პროვოკაციის, ან ახალი სადამსჯელო ოპერაციის დღის დადგომამდე იგი გაითიშებოდა და მხოლოდ პოსტფაქტუმ ჩაირთვებოდა. ტელეფონზე მოსმენა ეს ჩვეულებრივი ამბავი იყო, რაც ატევისის არაერთ თანამშრომელს დაუდასტურებია მოგვიანებით. და კიდევ, ყველაზე უწყურარი, ჩვენი კორპუსის წინ და მიმდებარე ტერიტორიაზე უცხო ადამიანების გამიზნა იყო, რაც ჩემს შეილებს და მათ თანატოლებს არასოდეს გამორჩენიათ.

ასე მოხდა 1992 წლის 24 ივნისს, ტელეფონი 22-ში გაითიშა, 24-ში დილაადრიან მეგობარი მესტუმრა და ბოლნისში გაყოლა მიხვოვა. ვიფიქრე ბოლნისის სიონს მაინც ვნახვი, მაგრამ იქამდე ვერ ჩავადწიეთ, ასურეთის გადასახვევთან რადიოში განგაშის და შევარდანადის სუფიერი შედის, ორინა სარიშვილის მოწოდებები და „მამა და მარჩენალის თანდგომისთვის“ ხალხის გამოსვლის მოთხოვნები გაისმა – „...თქვენ ნუ გეშინიათ, შურდაიას და მის ბანდას ჩვენ ტელევიზიას და საქართველოს არ დავუთმოთ!!!“

მეგობარს ვთხოვე და მაშინვე თბილისისკენ მოვბრუნდით. მარაბდის „ტექ“-თან გზა გადაკეტილი დავგხვდა, ვინმესთვის თხოვნას აზრი არ ჰქონდა. სწორედ ამ დროს, ბნე ზურბა მაჩაიძე გამიჩნდა, კწანისის მილიციის უფროსი. დავუგანახვარ და თვითონვე მოვიდა ჩემთან, „გაიგებდით, რაც მოხდა, ბოდიშს მოგისდით ბატონო დავით, რომ გავიშეთ მაინც ვერ გახვალთ, გზა სატვირთო მანქანებით არის გადახვეტილი“.

– მე აქ ვერ დავრჩები, შეიძლება სახლში მომაკითხონ და რომ არ დავხვდე ოჯახს ამიწოკებენ, სოფელ გამარჯვებიდან შემოვუვლი მეთქი და დავეშვედობე.

დაბნეული ხმით მითხრა, ნუ გეშინიათ, მე ახლად რაციით დავგანაპარაკებო და თანამშრომელს ვავაგზავნი თქვენებთან, ფრთხილად იარეთ, ისე ყველა შესასვლელი ჩაკეტილი იქნებაო!

მართლაც ყველგან ჩაკეტილი დავგხვდა ქალაქში შემოსასვლელი. ჩემი სტუდენტობის დროიდან ვიცნობდი ერთ მიგარდნილ შემოსასვლელს, რომელიც მართლაც არავის გახსენებოდა. აფრიკიდან, ჭიჭინადის ქუჩით

შემოვედით ქალაქში.

11 საათზე, თითქმის ყველაფერი დათავრებული იყო. აღფრთოვანებული დიქტორი სპექტაკლის წარმადებულ ფინალზე, დანნავას და მისი კრიმინალების საგმირო საქმეებზე, შურდაიას და მისი თანამოაზრე „სამ-შობლოს მოღალატეების“ ტყვედ აყვანაზე და მათ რაოდენობაზე ყვებოდა...

სახლში მართლა მოსულან მილიციის თანამშრომლები და უთქვამთ, რომ ბატონი დავითი რუსთაველა და არ შეგეშინდეთ, მალე მოვაო...

მეორე დილას, ჩვენი მეოთხე შეილი ოთხი თვის გახდა. ბავშვებს ჯერ კიდევ ძინათო. მე აბახანაში ვიყავი შესული, კარებზე ზარის ხმა რომ გაისმა. მეუღლე შემომეხმიანა, შენთან არიანო მოსული. პოლში ახალგაზრდა კაცი დამხვდა, მორიდებით მომასხენა:

„ქალაქის პოლიციის სამმართველოდან ვარ გამოძიებული, სამმართველოს უფროსს გუშინდელ ამბავზე უნდა თქვენთან გასაუბრება და უნდა გამოიყვეთო“. არც მიფიქრია შეპასუხება, ის კი ვთქვი, პოლიციამ კარგად იცის მე ვინ ვარ და ასე დილაუთენია რატომ მოისურვეს მეთქი ჩემთან საუბარი!

„– ალბათ დიდხანს არ დაგაყოვნებთ და სახლში ჩვენვე წამოვიყვანით!“

მეუღლემ მოხვოვა, – რომ მობრუნდები, ბავშვებისთვის რძე და შაქარი წამოშეღო.

ათი დღე გაგრძელდა ჩემი მობრუნება პოლიციის სამმართველოდან, ვიდრე მაშინდელი შსს-ს მინისტრი, ბატონი რომან გვენცაძე პირდად დაურეკავდა საპატიმროს უფროსს, თუ არ ცდვები, გვარად გაფრინდა შეილს...

... 24 ივნისის სპექტაკლიდან მე-40 დღეს,

ბნ ვალტერ შურდაიას ისტორიული სიტყვის შემდეგ (მე ცოტნეს გმირობას ვადარებ მას, რადგან არ მომეპოვება მეორე ქართველი, რომელსაც იმ დროს გაერისკა თავისი სახელი და ავტორიტეტი უჯიშოთა მიერ შემოთავაზებულ სასწორზე შევედო, რასაც არავინ იცოდა რა მოჰყვებოდა!) ყველა პატიმარი განათავისუფლეს, რომელთა დიდმა უმრავლესობამ გაუგონარი სისასტიკე გადაიტანა კრიმინალური მთავრობის საყრდობილებში.

პირველი დიდი ხმაურის შემდეგ, მალევე დარწმუნდა შევარდანაძე და მისი კრიმინალიტეტი, რომ ეს სპექტაკლი უშედეგო აღმოჩნდა... კიდევ უფრო პატივსაცემი გახდა ის ხალხი, რომელთა სახელის გასატყვობად მოქყო ყველაფერი ეს.

საჭირო იყო უფრო მასშტაბურის და დაუნდობელი აქციის მოწყობა, რაც ხალხს მართლაც შეძრავდა და ეროვნული ძაღების წინააღმდეგ ამხედრებდა. ეს დროც დადგა, აგვისტოს დასაწყისში, ზუგდიდში, ბნ გრიშა ქობალიას სახლიდან გაიტაცეს თბილისიდან მოლაპარაკებაზე ჩასული სამთავრობო დელეგაციის წევრები, ადგილობრივი საზოგადოების პატივსაცემ წარმომადგენლებთან ერთად. ბატონების: რომან გვენცაძის, დავით სარაღიძის, სანდრო კაცსაძის, ზიბერტ ხაზალიას, ოთარ ფაცაცაძის, კუკური როგავას და სხვების გატაცება ეროვნული მოძრაობის წინააღმდეგობის ჯგუფს დაბრადდა და ყველა პროპაგანდისტული და სააგიტაციო საშუალება, ქვეყნის მოსახლეობას სამეგრელოს წინააღმდეგ განაწყოდა.

ამკარად ჩანდა, რომ მართლაც, აქამდე გაუგონარი ამბავი იგვეგებოდა. შევარდანაძეს მიყვდული ოპოზიცია, თავისი იდეოლოგიით სათავეში ედგა კრიმინალურ ძაღებს, რომლებიც ყოველ დამახებაზე მზად იყვნენ საკუთარი ხალხის, მით უმეტეს იმ დროს საყოველთაოდ მოძულებული სამეგრელოს დასარბევად და გასანადგურებლად.

ეს ყველაფერი დადასტურდა კიდევ 12 აგვისტოს რესპუბლიკის მოედანზე, დავით აღმაშენებლის ძეგლის წინ გამართულ მიტინგზე. სადაც სარიშვილებთან, ჭანტურიებთან, შკიაშვილებთან, ჯუღილებთან ერთად თავისი ისტორიული სიტყვა ელდარ შენგელაიაძე წარმოიტყვა, რომელიც დაახლოებით ასე ელდრდა: „...მე აქ მოვისმინე საზოგადოების თვალსაჩინო წარმომადგენელთა გამოსვლა, რომლებიც მოითხოვენ „მტერი საკუთარ ბუნავში უნდა განადგურდეს“. მე ვეთანხმები მათ და მოვითხოვ ეს მალევე მოხდეს. თავის დროზე დიდ დავით აღმაშენებელსაც მოუწია მსგავსი ნაბიჯის გადადგმა, რომელსაც ქართველთა დიდი სისხლი მოჰყვა, მაგრამ ყველამ კარგად ვიცით თუ როგორი საქართველო დავგიტოვასანაცვლოდ!“ სიტყვას ოვაციები მოჰყვა, მომიტინგეები შეავგულაინეს და იქ შეკრებილებმა საქმის დაქარება თხოვეს მათ.

მიტინგი შუადღის ორ საათზე დაიშალა.

...გვიან ნაშუადღევს, თურმე კარგა ხნით ადრე მომხადებული ჯარი, გია ყარყარაშვილის და ბესო ქუთათელაძის მეთაურობით სამეგრელოსკენ დაიძრა!..

გაგრძელება იქნება

ამის დაბარების, ან დაბიწების უფლება არც რუსსა აქვს და არც ქართველს!

(ნაწევრები ვასილ ველიკოს
წიგნიდან "პავსასია")

1904 წელს, ამ წიგნის ავტორის ვასილ ველიკოს გარდაცვალების შემდეგ, მისი მოსწავლეების მიერ „კავკასიის“ წიგნად გამოცემა ძალზე ააფორიაქა მთელი პლანეტის სომხური მოსახლეობა. ინგლისში მცხოვრებმა სომეხმა დიდგვარმა გულბეკიანმა იმ დროისათვის ზღაპრული თანხა – ხუთი მილიონი ფუნტი სტერლინგი (დღევანდელი კურსით, დაახლოებით სამასი მილიონი დოლარი) – გადაიხადა, რათა ამ წიგნის მთელი ტირაჟი გაყიდვიდან ამოეღოთ და გაენადგურებინათ, მაგრამ, როგორც ხედავთ, ვერაფერს გახდა. თუმცა, სომეხებმა ნაწილობრივ მაინც მიაღწიეს საწადელს, რადგან წინამდებარე წიგნი გახლავთ ვასილ ველიკოს მთლიანი ნაშრომის პირველი ტომი, მეორე ტომი კი, საერთოდ აღარ გამოშვალა და, ჩვენი დიდი ძიების მიუხედავად, მაინც ვერ მოვახერხეთ მისი პოვნა. როგორც ჩანს, ამ ტომის ხელში ჩაგდება და განადგურება გარკვეული საზღაურის ფასად მაინც მოახერხეს სომეხებმა.

ახლა ქართველი გლეხი მივიწვევდეთ, შემკრთალი და დაბნეული იმიტომ, რომ ბატონყმობის გადავარდნა მიახარეს, თავისუფლება უბოძეს, მაგრამ, თავად რეფორმა ნაქარველად მიაფუჩეს. მიწასთან მისი დამოკიდებულება საბოლოოდ გარკვეული არ არის, ისევე, როგორც ერთმანეთისგან არ არის გამოჯნული სხვა უამრავი ასპექტი. ეკონომიკური პრობლემები მას თრგუნავენ. სომეხი კულაკებისა და ჩარჩების სახით მან ბევრად სასტიკი მპრპანებელი მიიღო, ვიდრე მისი წინა მუპატრონეები იყვნენ, რომელთა თვითნებობას ხშირად აბათილებდა კეთილშობილური ტრადიციები. ფეოდალები წინათ მკაცრის ხელებით მართავდნენ გლეხებს და აიძულებდნენ მათ, რომ პატივი ეცათ სხვისი საკუთრებისათვის. ახლა ფეოდალური ხელი-სუფლება გაუქმებულია, კანონრება კი ჯერ არ არის დასული ხალხის შეგნებამდე. იმიტომ, რომ გარდაქმნები იყო მეტად მკვეთრი და ხალხი მისთვის შხად არ იყო. ამასთან, ერთი გლეხი არ გრძნობს თავს მოქალაქედ, რომელსაც არ გააჩნია გარკვეული უფლებები და მოვალეობები. ამიტომ მინდა დავიმოწმო ჩემს მიერ შეთხზული ლექსი, რომელიც მოკლეა, მაგრამ მკაფიო შინაარსის. ლექსის გმირია ქართველი გლეხი ვანო.

მანო
ხეობაში ბნელა, ცივა,
დაფიონი შორს იკაფობს,
დუშეთიდან ინდაურებს,
ერეკება ვანო დიხჯად.
ხელთ უპყრია გრძელი წიკნელი
გარჯჯვია მზეზე სახე,
მოაბიჯებს შარავზაზე
მოსავს უდილო შინელი.
ჩაკერვია თვალში სევდა,
დარდი ხუთავს, თითა ბოლი,
და შარავზის თეთრი ზოლი
შორს სივრცეში იკარგება.
წინასწარ გრძნობს უბედობას,
მოსაწვენ გზად მიმავალი,
რომ ვიღაცა მამაძალი
მოახერხებს მის გაქურდვას.
ცალკე ღუქის ქურდებს უფრთხის,
ცალკე ჩაფარს – მათრახიანს,
ინდაურის წამრთმევს, ფხიანს,
შუბლი რომ აქვს ხმელი მუხის.
აქ კი სომხის დგას ღუქანი,
მეგახშეთა მძლავრი კერა,
სად წაგლეჯვას ღამობის ყველა,
გლეხი კაცის ნაჯაფარის.
ვანომ ისიც იცის კარგად,
რომ ბაზარში მეფობს ძალა,
ყალბი ფული, ხათხაღა,
ქცეულია ხალხის დარად.
მაგრამ, რა ჰქნას, თუ სჭირდება,
ფული, ქრთამის მისაცემად,
თანხაც, ბავშვის მოსანათლად,

ვიდრე სრულად დაცდებოდა.
კამბეჩებიც ჩამართვეს, წაიყვანეს
იჯარაზე.
ემუშავათ რათა გზაზე,
დაწყდნენ, ხორცი დარჩათ
ჩხარტვებს.
მემამულე მიწას ერჩის,
სასამართლოც მას ემხრობა,
გლეხი ყველას ემეტება,
ვის აწუხებს მისი ბედი.
ახლა წყალიც დაუწყვიტეს,
ბაღი ხმება, ნუში ტირის,
მაგრამ წურბელა ვეჭილი
მისი ფულით ივსებს ქისებს.
დარდიანად მიდის ვანო, მზე გამოჩნდა
სხივმოსილი,
და ნარინჯურად შედებილი
მინდორ-ველი ღაღობს, ხარობს.
ემი დგება სიყვარულის,
და სიმღერის ჟამი დგება,
სამშობლო მეიმედება,
საქართველო ჩემი გულის!

დიახ, მას სტიქიურად უყვარს
თავისი სამშობლო, ისევე, როგორც
ყოველ ქართველს უყვარს იგი,
რადგან, მართლაც არ შეიძლება
საქართველო არ გპიყვარდეს. მაგრამ, რუს ხელმწიფეს იგი უყურებს არა როგორც
უფროსობას, არამედ, როგორც
თავის კანონიერ მეფეს, ბაგრატონთან
დინასტიის ბუნებრივ
მემკვიდრეს. ეს არის პატრიარქალური,
შეიღისებული სიყვარული და არა
ქურმოჭრილი ყმის მორჩილება.

აი, ათასიდან ერთი დამახასიათებელი
შემთხვევა, რომელსაც უბრალო
ტფილისელი ხალხი აყვება იმპერატორ
ალექსანდრე მესამის კახეთში გამგზავრებასთან
დაკავშირებით. თბილისიდან მოშორებით
მისმა უდიდებულესობამ შენიშნა
გლეხი, რომელსაც გზის ნაპირას
ცეცხლი დაეთო და მწვადს სწავდა.
იმპერატორი რომ შენიშნა, აღტაცებული
გლეხი წამოდგა, ღვინით სავსე ჭიქა შემართა
და ომახიანად დასტკეა:

– ალექსანდრე, მართამო, გამარჯობათ,
ღმერთმა გამარჯვება მოგცეთ!

იმპერატორმა ქართველი პატივისცემით გააბედიოვრა, ღვინით
სავსე ჭიქა გამოართვა და თავისი
ერთგული ქართველი ხალხის სადღეგრძელო
შესვა.

5. სომეხები
საუკუნენახევრის წინ, ლეონის
სიტყვებით, ფილოსოფოსებმა, სხვათა
შორის, კაცობრიობის პირველდაწყებით
ისტორიაში, შემკვიდრებობითბისა და მისი
გონებრივი ორგანიზაციის კანონებში
საკმაოდ ჩაუხედავებმა, მთელ მსოფლიოს
“უძღვენეს” ინდივიდუბისა და რასების
თანასწორობის ისეა. ამ უაღრესად
მცდარმა იდეამ შეარყია ძველი საზოგადოების
საფუძვლები, წარმოქმნა ყველაზე
უზარმაზარი რევოლუცია. დაწყებული
სებულები და აღზრდა პანაცეად
იქცა თანამედროვე საზოგადოებისათვის
და მხოლოდ მცირედნი ბედავენ
ებრძოლონ იდეას, რომლის უსაფუძვლობას
თვალნათლივ ადასტურებს თანამედროვე საზოგადოებრივი
ფსიქოლოგიაცა და ცხოვრებაც.
ხალხთა ისტორიაში საგნების
სახელწოდებები იცვლებიან, მაგრამ
ახალი სიტყვები

ბის მიღმა ძნელად შესაცვლელი ძველი
ფაქტები იმალებიან. ყოველი ხალხის
გონებრივი ორგანიზაცია ისევე მდგრადია,
როგორც მისი ანატომიური თვისებები.

ჩვენი კოსმოპოლიტური პრესა, რომელიც
უცხოელ პოლიტიკანთა და დაინტერესებულთა
საამებლად ყოველთვის ჩქმალავს მეცნიერების
დასკვნებს, წამსვე აყაყანდებს ხოლმე,
თუ ვინმე კრინტს დაძრავს რომელიმე
ერის დამახასიათებელ უარყოფით ნიშნებზე.
გარდა რუსი ერისა. რუსების “ანალიზირება”
უსასრულოდ შეიძლება, არარუსებზე
სიმართლის თქმა კი, ღმერთმა დაგვიფაროს!
ყვირიან, რომ ეს სიბნელეა, კაცთმოძულეობაა
და ა.შ. და არა მხოლოდ ყვირიან. ზომებსაც
კი იღებენ და არც მეთოდების
შერჩევისას მორცხვობენ. ყველას
ახსოვს “კონტრანდისტების” ისტორია
(საუბარია სომეხ კონტრანდისტებზე,
რომელთა გამოაშკარავებამაც სომეხი
ბოძოლების დიდი გულისწერომა
გამოიწვია). ცხოვრება მდიდარია
ამგვარი ტკუის-საწვავი მაგალითებით.

ისევე, როგორც ბუნებაში არსებობენ
ამა თუ იმ მკვეთრი დამახასიათებელი
ნიშნებით ერთმანეთისაგან განსხვავებული
სავანთა მთელი წყებები, იგივე ახასიათებთ
ადამიანთა ტომობრივ ჯგუფებს,
შესაბამისი რეპუტაციით რომ სარგებლობენ
როგორც ისტორიაში, ასევე თავის
მეზობელ ხალხებს შორის.

ცუდი აზრი სომეხებზე დასაბამიდან
ჩამოყალიბდა და ეს საკმაოდ
საფუძვლიანი, შეუმცდარი აზრი
გახლავთ. იგი არ შეიძლებოდა
სხვანაირი ყოფილიყო, რადგან
ყველა ერის შემეცნებაში აბსოლუტურად
ერთნაირად ჩამოყალიბდა, თანაც
ისტორიულად სხვადასხვა დროს.

მაგრამ, ისიც ნათელია, რომ ამგვარი
აზრის კატეგორიულობა, რომლის
მაგალითობსაც მე ქვევით მოვიყვანე,
ხშირ შემთხვევაში უსაფუძვლო და
უსამართლოა. ჯერ ერთი, აუცილებელია
ერთმანეთისგან გავიჯიხნოთ სომეხი
ხალხის ძირითადი მასა და ამ ერის
მტაცებლური პლუტოკრატია, პოლიტიკანიზმი
გამსჭვალული სამღვდლოება და
ფსევდოინტელიგენცია. კი. სომხური საზოგადოების
მმართველი ფენები, რომლებიც ჩაგრავენ
არა მხოლოდ მეზობლებს, არამედ საკუთარ,
უბრალო თანამემამულეებსაც. მეორეც,
მმართველ წრეებშიც, უაქველად მოიძებნება
წესიერ ადამიანთა გარკვეული რაოდენობა,
რომლებიც დამნაშავენი მხოლოდ იმაში არიან,
რომ ბრძად ემორჩილებიან თავიანთ
თავაკაცებს და ამ პიპნოხის გაგლეხის
ქვეშ იმყოფებიან, რომელსაც ტომობრივი,
ან (სრულიად უსაფუძვლოდ) ეროვნული იდეა
წერდება. ამ თავაკაცებთან და მათ მიერ
დაქირავებულებთან შეხებისას
ნებისმიერ წესიერ ადამიანს არ შეიძლება
არ აღედრას სიძულვილის გრძნობა
სომეხების მიმართ. ამ სადღეღოვრებით
აღსავსე ერის ისტორიის გაცნობისას
კი არ შეიძლება მის მიმართ ერთგვარი
თანაგრძნობით არ განიმსჭვალა, რადგან
მას უამრავი კარგი თვისება გააჩნია.
მაგრამ, რამდენადაც დიდი იქნება ეს
თანაგრძნობა, მით უფრო გაიზრდება
ზიზღი და სიძულვილი მათი ჯილდოდან
გამოსული პოლიტიკანების, მწავრელების
და მტაცებლების მიმართ. მე ალბათ
შემეკამათებიან იმის თაობაზე, რომ
სომხური მმართველი წრეები იმ ხალხთა
მასებიდან არიან გამოუსულელები,
რომელთა შეიღები ასევე მტაცებელთა
ემბრიონიდან იშვნენ. მაგრამ, პირველ
რიგში, უმაღლესი კლასის წარმომადგენლები
ყოველთვის არ არიან ხალხის სულიერი
დონის საზომები. მეორეც, ის სოციალურ-
ეკონომიკური და

ისტორიული პირობები, რომლებშიც ბედის
უკუღმართობით აღმოჩნდებოდა ხოლმე
სომეხი ხალხი, განაპირობებდა და დღესაც
განაპირობებს იმ გარემოებას, რომ ერის
წიაღიდან ამოტივტივდეს მისი მხოლოდ
ყველაზე საბაველი, მახინჯი და გაიძვერა
წარმომადგენელი.

6. ისტორიული წარსული “ვინ არიან
სომეხები?” მათი ძირითადი წარმომადგენლობა
ნაკლებად საფუძვლიანად არის გამოკვლეული.
ისტორია მოწმობს, რომ ისინი ჯერ
ბაბილონის ტყვეობის ეამს, შემდეგ კი
იერუსალიმის დანგრევისას შეგრიენენ
ებრაელთა უზარმაზარ მასას.

ანთროპოლოგიური თვალსაზრისით,
ისინი, უფრო მეტად ბრაქიტეფალური,
ეი. მოკლეთა-ვინები არიან და ამ მხრივ
შანტრის, ერკერტის, პანტიუხოვისა და სხვათა
გამოკვლევებით, ძალზე წაავთანან
მთიელ ებრაელებს (აისორებს). ინგლისელი
სწავლული ბერტინი მიიჩნევს, რომ
ისინი პალესტინადელი ებრაელების
ტიპები არიან.

პროფესორი დანუჩინი ამბობს, რომ
სომეხები არ განეკუთვნებიან არიულ
ტომებს და ისინი არიან-იბირელები
(ენით) არიან. ზემოთქმულთან
ერთად, ყველა, ვინც საკუთარ თავს
სომეხობას მიკუთვნებს, აშკარად არ
არის ძირეული სომხური ტომის წარმომადგენელი.
(სომხური ჟურნალი “მურჩი”, 1897
წელს, სტატია სათაურით “ბოშებისაგან
წამოსული სომეხები”). მსოფლიოში
ნაყოფიერად ენისა და სამშობლოს
ცარიელად ენისა და სამშობლოს
გარეშე მხოლოდ ორი ერი არსებობს:
ებრაელები და ბოშები. ვერც აზოურმა
ტირანამ, ვერც შუასაუკუნეობრივმა
დაუნდობელმა დევნამ და ვერც
თანამედროვე ჰუმანურმა კულტურამ
ვერ შესძლო მათი ასიმილირება
სხვა ხალხებთან. ამ მძლავრმა
ფაქტორებმა ვერ შესძლეს
მოეუდათ ერთი ხალხის წრესგადასული
მატერიალური სიხარბე და მეორე
ხალხის უსაზღვრო ღტოლვა
ხეტილისადმი. ყველაგან, ვეროპასა
თუ აზიაში, ახალ თუ ძველ
სამყაროში, ბოშა ყოველთვის
რჩება ბოშად, ებრაელი კი ებრაელად.
მხოლოდ ერთადერთმა, სომეხმა
ერმა შესძლო ბოშების ასიმილირება
და ამას ვამტკიცებ – ამბობს
სტატისტიკური – არა მშრალი
სიტყვებით, არამედ სარწმუნო
ფაქტებზე დაყრდნობით. ერევნის,
შემახის, ელისავეტპოლის,
ტფილისისა და სხვა კუთხეთა
ბოშებმა, რომელთა არსებობასაც
ამტკიცებს ორმოცდაათი წლის
წინანდელი ისტორია, აღარ
ისურვენ ბოშებად ყოფნა,
შეგწყენს სომხურ ელემენტს და
ასიმილირდნენ მათთან,
ოღონდაც დაიტოვეს გვარები
მათი წარმომადგენლობის
სამახსოვროდ. რომელი
კუთხიდანაც არ უნდა შეხედო
ამ საკითხს, დასკვნა ერთია –
არცერთ ხალხს არ მოუხდენია
მასობრივი ასიმილირება,
გარდა სომეხებისა. ბოშა-სომეხების
სიმბიოზმა ჭკიანი ადამიანებიც
კი მოგვცა. მაგალითად,
სანქტ-პეტერბურგის უნივერსიტეტის
პროფესორი ქერობე პატკანიანი
ბოშური წარმოშობის სომეხი
გახლდათ (ასევე ბოშური წარმოშობისაა
ბერი-პოეტი ალამდარიანი).
ახლანდელი ორი სომეხი მწერალი,
სახალხო პოეტი პანეს-ოლდი და
სხვები). პროფესორი დანუჩინი
აღნიშნავდა რა სხვა ხალხებთან
სომეხების ასიმილირების მნიშვნელოვან
შესაძლებლობებს, მე-19 საუკუნის
90-იან წლებში მიანიშნებდა,
რომ სომეხებს შორის ძალიან
ბევრნი არიან ასიმილირებული
ბოშები. ორივე ხალხთან
გაცნობა კიდევ უფრო განამტკიცებს
აღნიშნული ჟურნალის პოზიციას.
მნიშვნელოვანი სომხური
ჯგუფების თაობაზე კიდევ უფრო
საინტერესო დასკვნა გააკეთებ

თა კავკასიის ანთროპოლოგმა,
დოქტორმა ი.პანტიუხოვმა. პანტიუხოვმა
მეცნიერმა გამოიყენა ის პერიოდი,
როცა ტფილისის გადაჭედილი იყო
ნახევრადველური ღტოლილებით
თურქეთიდან და ამ ქვეყნიდან
გამოქცეულ ბევრ სომეხს ანთროპოლოგიური
კვლევა ჩაუტარა. გაირკვა, რომ ამ
დაუპატიველ სტუმართა მეტი წილი,
თავიანთი ფიზიკური აგებულებით,
წმინდა წყლის ქურობები იყვნენ.
ეს კი გზას უხსნის ვარაუდს იმის
თაობაზე, რომ თურქეთში სომხური
გენოციდის ზოგიერთი ეპიზოდი
სხვადასხვა სარწმუნოების მქონე
ქურთთა ტომებს შორის გაღვივებულ
შუღლს უკავშირდება.

ასევე უაღრესად საინტერესოა კავკასიელი
ალბანელების (სომხურ ენაზე –
აგანელების) საკითხიც. ეს ქვეყანა
მოიცავდა ელიზავეტპოლის გუბერნიას,
ტფილისის გუბერნიასა და დაღესტნის
ნაწილს, დასახლებული იყო არასომხური
ხალხით, რომელთაც ქრისტიანობა
სომეხებისაგან მიიღეს. მე-19 საუკუნის
დასაწყისამდე აგანის, ანუ გინძარის
კათოლიკოსი კრიჭაში ედგა ენშიაძის და
დროდადრო საერთოდ დამოუკიდებელი
იყო მისგან. დღეს ყოფილი აგანის
საწყისოს ქრისტიანები სომეხად
იიფლებიან და მათთან შერწყმით
აითვისეს სომხური ხასიათი.

სომეხებს ასევე უნებლიე ან ძალადობრივი
შეჯავრების შემთხვევები ჰქონდათ
სხვა ხალხებთანაც. სპარსელი მოძალადეები,
აყერბაიჯანელი თათრები, თურქები,
ქართველები და მთიელები, ალბათ,
დიდად არ ებოდიშებოდნენ იმ
ხალხის ქალებს, რომელთაც
სახელმწიფოებრიობა და მასთან
დაკავშირებული სიამაყე და გმირული
თავდაცვის უნარი დიდი ხნის წინ
დაკარგეს და ქართულ ხმლებს
ამოეფარნენ.

ამ გარემოებათა გამო ნათელია, რომ
სომეხთა ძარღვებში ყოველნაირი
სისხლი სჩქევს. ამით აიხსნება ის
ამბავი, რომ წინა აზიაში საარაკოდ
ქცეული სიმხდალის მქონე სომეხი
ხალხი დროდადრო იძლევა ტალანტიან
და უშიშარ მხედართმთავრებს. სწორედ
ეს ადასტურებს სომეხთა ჯილდაზე
სხვა მეომარი და მამაცი ხალხის
სისხლის გაგლეხნას. ნორმალურ,
წმინდა სისხლის სომეხს კი, საერთოდ
კავკასიური ანდაზის თანახმად, “კურდღლისა
კი ეშინის”. ეს კი აშკარად
მიუთითებს ამ ერის სემიტურ
ხასიათზე. საერთოდ, სემიტური
ხასიათის მრავალი თვისება
გააჩნია სომეხ ხალხს. ეს არის:
ისტორიულად მყარი სახელმწიფოებრიობის
მქონე, ავტორიტეტული საგვარეულო
არისტოკრატის თანდათანობით
გაქრობა, დიდი ხნის წინ თეოკრატიული
წყობის იატაკქვეშა პოლიტიკაზე
გადასვლა, სარწმუნო მიწების კოლექტიურად
გამოყენების სისტემა, რასობრივი
ღტოლვა ვაჭრობისა და მეფასეობისა
საკენ და მომხვეჭელობის დაუოკებელი
სურვილი. ქედმაღლობა უქონლებთან
და ძლიერთა მიმართ მონური
დამოკიდებულება, თვითრეკლამა და
განდილების მანია ხომ ებრაელური
დამახასიათებელი ნიშნებია,
მაგრამ, სომეხებში იგი უფრო
ინტენსიურად და უხეში სახით
გვხვდება.

სომეხებს ძალიან არ უყვართ, როცა
მათ ებრაელებს ადარებენ და თავიანთ
დამცველებს ავლებენ, რომ რაც
შეიძლება ენერგულად ამტკიცონ
პაიკელი ხალხის არიული წარმომადგენლობა.
ალბათ, ყოველივე ამას ეძღვნება
მახვილგონიერი ქართული ანდაზა: “შხ-
ლოდ მართა, თუ მას ნაბრძანები
აქვს, ეკადრება იმის მტკიცება, რომ
მუხის ხე ვაშლს ისხამს”.

გაგრძელება იქნება

კონსტანტინ კოსაჩევი: დიალოგს საქართველოსთან სააკაშვილის ნასვლის შედეგად აღვადგენთ

რუსეთის სათათბიროს საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტის თავმჯდომარე კონსტანტინ კოსაჩევი რუსეთის სახელმწიფო გამოცემა **“როსიისკაია გაზეტაში”** ქართულ-რუსულ ურთიერთობებს ვრცელ სტატიას უძღვნის და ამტკიცებს, რომ ორმხრივი დიალოგის აღდგენა მხოლოდ მას შემდეგაა შესაძლებელი, რაც საქართველოს ხელისუფლებას სააკაშვილი დატოვებს.

“გზები ურთიერთობების ნორმალიზაციისკენ უფრო ადრე მოიძებნება, თუ რუსეთთან საქართველოს სახელით დიალოგს დაიწყებენ ახალი თაობების პოლიტიკოსები, რომელთაც სიტუაციის უკან

“გადახვევა” იმ გზაჯვარედინამდე შეედგებათ, საიდანაც რუსულ-ქართული ურთიერთობები ჩიხში შევიდა. სხვათა შორის, ამ გზის გაგება ჩვენ, რუსულ მხარესაც მოგვიწევს” – აცხადებს კოსაჩევი.

რუსი პოლიტიკოსის აზრით, რუსეთ-საქართველოს დიალოგი ყოველგვარი შეზღუდვების გარეშე უნდა აღდგეს, ამ ურთიერთობას ღია ხასიათი უნდა ჰქონდეს. კოსაჩევის თქმით, რუსეთი დაინტერესებულია, მეზობლად არააგრესიული საქართველო ჰყავდეს და საქართველოს ისეთ შიდა საკმევებში, როგორიცაა ფასეულობების არჩევა და სახელმწიფოებრივი მოწყობა, რუსეთი არ უნდა ჩაერიოს.

კომიტეტის თავმჯდომარის განცხადებით, რუსეთმა დიალოგი უნდა დაიწყოს ქართულ ოპოზიციასთან და დაარწმუნოს ისინი სააკაშვილის პროპაგანდის სიცრუეში და იმაში, რომ რუსეთი საქართველოზე თავდასხმას არ აპირებს.

მისი თქმით, რუსეთ-საქართველოს გამაერთიანებელი ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი რელიგიაა.

“ეს ისეთი ფაქტორია, რომლის არგათვალისწინებაც არ შეიძლება. და ასეთი ფაქტორები საზოგადოებრივ ცხოვრებასა თუ ეკონომიკაში, ძალზე ბევრი მოიძებნება”, – აცხადებს კოსაჩევი **“როსიისკაია გაზეტაში”** გამოქვეყნებულ სტატიაში.

გეგმავთ ნაწყვეტებს პროფესორ კლიმენტი შელიას წიგნიდან **“კოლხეთი – ჩვენი სამყაროს კარიბჭე”**

საქართველო უკვე აღაშენა ათასწლეულები

უძველესი დროიდან საქართველო ერთი ქვეყანა, ერთი ეთნოსი იყო და ქვეყანაში ერთ ენაზე მოლაპარაკებელი ცხოვრობდა, ამტკიცებს მეცნიერთა ნაწილი. ერთი სიტყვით, აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველო ერთი მოდგმის ქვეყანას წარმოადგენდა – ერთი ხალხი და ერთი ენით, რომ ქართული ეთნოსი ჩამოყალიბდა უშორეულეს წარსულში. ქართულ (კოლხურ) ცივილიზაციას წარუდგინა, უპირველესი, 7000 წლის წინანდელი ისტორია გააჩნია. საქართველო (კოლხეთი) მსოფლიოს პირველი ქვეყანაა, ქართული (კოლხური) მსოფლიოს ენაა.

ქართველი ზოგადეროვნული ცნება და მასში მოიაზრება ნებისმიერი ქართული კუთხე. ქართველი ზოგადი, გამაერთიანებელი სახელია. საქართველო ჩვენი ქვეყნის ეროვნულ მთლიანობას ნიშნავს. თუმცა, ქართველ მეცნიერთა ზოგიერთი წარმომადგენელი დაბეჭდვით ამტკიცებს აღმოსავლეთ და დასავლეთ ქართველების სხვადასხვა წარმომავლობას. გაუგებარია, ზოგიერთი ქართველი მეცნიერი რატომ ანიჭებს უპირატესობას იმ ვარიანტს, რომ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში სამეფოები ერთ-მანეთისაგან დამოუკიდებელი იყვნენ, რომ მათ მკვიდრებს სხვადასხვა წარმომავლობა ჰქონდათ და უარყოფენ შორეულ წარსულში საქართველოში ერთიანი პროტო-ქართული სახელმწიფოს, ერთიანი ეთნოსის არსებობას, მაშინ, როდესაც აშკარაა და ერის ინტერესისთვის უფრო ჭეშმარიტია ის დებულება, რომ უძველესი დროიდან საქართველო ერთიანი ქვეყანა იყო და საქართველოში ერთი ხალხი – ქართველები ცხოვრობდა.

ცნობილ მეკვლევარ **ანზორ შონიას** აზრით, **მართალია, ქართული სახელმწიფოებრიობის საწყისად მეცნიერების მიერ აღიარებულ იქნა კოლხეთის სამეფოს ეპოქა, მაგრამ გაურკვევლი დარჩა, შედიოდა თუ არა აღმოსავლეთ საქართველო კოლხურ სივრცეში და ცნება “კოლხეთში” მოიაზრებოდა თუ არა “იბერია”? დასავლეთ საქართველოს – კოლხეთს ერქვა “იბერია”, რომელიც შემდგომში ბერძნებმა აღმოსავლეთ საქართველოზეც**

გააგრძელეს. ასევე, მეცნიერთა ერთი ნაწილისათვის უცნობია რომელი ხალხი ცხოვრობდა იმ ეპოქაში აღმოსავლეთ საქართველოში, რომ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველო ერთიანი ქვეყანა არ იყო და იქ – დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართელოში სხვადასხვა ხალხი ცხოვრობდა.

ჩანს, რომ უძველეს ათასწლეულებში საქართველოში არსებობდა ერთი სამეფო, რომელიც ისტორიული კატაკლიზმების გამო დაიშალა კოლხეთის (ეგრისის) და იბერიის (ქართლის) სამეფოებად და დედა-ენა – ქართულ-მეგრულად. ცნობილია, რომ კოლხეთის წინარე ეპოქაში აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს იბერია ერქვა. ბერძნები და ბიზანტიელები დასავლეთ საქართველოს ხშირად მოიხსენიებდნენ ზემო იბერიად, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოს – ქვემო იბერიად. ჩანს, რომ ძვ.წ. IV საუკუნეში აღმოსავლეთ საქართველოში შექმნილ სამეფოს დაერქვა იბერია (შემდგომში ქართლი).

როგორც **ანზორ შონია** ამბობს: **“ქართველ მეცნიერთა უმრავლესობა უადრესად სტაბილურია იმაში, რომ იბერიის (ქართლის) და კოლხეთის (ეგრისის) სამეფოები ერთი სამეფოს მემკვიდრეები არ არიან, ხოლო აღმოსავლეთ-დასავლეთის ქართველები სხვადასხვა ეთნოსის ხალხია; უფრო მეტიც, არა თუ ქართველი ხალხი, არამედ იბერებიც და კოლხებიც სხვადასხვა ეთნოსისაგან შემდგარი ხალხია”. ა. შონიას** აღნიშნული ოცთაბახიანი ნაშრომი ძირითადად მიმდინილია იმის დასამტკიცებლად, რომ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველო ერთი ქვეყანა, ერთი ხალხი, ერთი ენის იყო (მაგრამ რატომ ცდილობს ზოგიერთი მეცნიერი საწინააღმდეგოს მტკიცებას?).

მოვიყვან რამდენიმე მაგალითს. დიდი ქართველი ისტორიკოსი ივანე ჯავახიშვილი ამტკიცებდა, რომ “ამგვარად დაკვირვებამ დაგვარწმუნა, რომ ქართულ-მეგრულ შტოს ტომებს საკუთარ სახლებში (ქართველი, კარლუხი) ერთი და იგივე ქვეყნის სახელი გვხვდება: იგი არის ქართუ ანუ კარლუ. რაკი ამ ქვეყნის სახელი ორივე შტოს ტომების სახელწოდებაში მოიპოვება, უეჭველია, იგი ქართველების თავდაპირველი საერთო საშობლო უნდა ყოფილიყო”. იქვე აგრძელებს: “ამ საშობლოს სხონა ქართველების მესამე შტოს წარმომადგენელს სვანებსაც აქვთ შერჩენილი. სვანეთში ახლაც მოიპოვება რამდენიმე სოფლის საზოგადოება, რომელსაც “ჰალდე” ანუ ხალდე ჰქვია. ერთი სიტყვით, ხალდე ანუ ქართუ ხვენი ეროვნების თავდაპირველ საშობლოდ უნდა ჩაითვალოს. ეს კარლუ ანუ ქართუ განთქმული ქვეყანა ქალდეა არის”. აქედან გარკვევით ჩანს: საქართველო “ერთი და იგივე ქვეყნის სახელია”,

რომ საქართველო უძველესი დროიდან ერთი ქვეყანა იყო.

აკადემიკოსები **გრიგოლ გიორგაძე** და **ნანა ხაზარძე** კი აღნიშნავენ: დაახლოებით ძვ.წ. V ათასწლეულის ბოლოდან მაინც იწყება საერთო ქართველურ ენობრივი სისტემისა და ეთნოსის ჩამოყალიბება. საერთო ქართველური (პროტოქართველური) იყო წინაპრთა ენა იმ ენათათვის, რომლებსაც დღეს ვუწოდებთ ქართულს, სვანურს და მეგრულ-ჭანურს, ე.ი. ქართველურ ენებს. ჩანს, რომ ეს ენა კოლხური (მეგრული) უნდა ყოფილიყო, რადგან იმ პერიოდში სხვა ენა და სხვა ქვეყანა არ ჩანს, გარდა კოლხეთისა და კოლხური (მეგრული) ენისა. მათი აზრით, ძვ.წ. III-II ათასწლეულებში ქართველური ეთნოსი წარმოგვიდგება როგორც ერთ-ერთი დამოუკიდებელი და მკარად ჩამოყალიბებული ეთნიკურ-ენობრივი ერთობა თავისი დამოუკიდებელი კულტურულ-ისტორიული ტერიტორიით. აქედან ნათლად ჩანს, რომ საქართველო ერთი ქვეყანა იყო ერთიანი ტერიტორიით და ერთიანი ენით.

პროფ. **მალხაზ აბდუშელიშვილი** ასკვნის, რომ “კავკასიის ადრე შუა და გვიანი ბრინჯაოს ხანის მოსახლეობის პალეოანთროპოლოგიური მასალების მიმოხილვას სრულიად გარკვევით მიუყვართ იმ მოსაზრებამდე, რომ მთელი კავკასიის ბრინჯაოს ხანის მოსახლეობა ეკუთვნოდა ერთ (ქართულ) ანთროპოლოგიურ ტიპს”, რომ ჩვენი ძველი წინაპრები ფართოდ მოსდებიან საკმაოდ დიდ ნაწილს ხმელთაშუაზღვისპირეთის, კავკასიის, წინა აზიის და ჩრდილოეთ ინდოეთის ტერიტორიებს.

პროფ. **გიზო ჭელიძეს** აზრით, კი: “ბრინჯაოს ხანის მთელი კავკასიის მოსახლეობა მხოლოდ და მხოლოდ ქართული ეთნოტიპებით შემოიფარგლებოდა. ქართველთა თავდაპირველი საცხოვრისი მხოლოდ ისტორიული საქართველო კი არა, მთელი კავკასია ყოფილა” და აგრძელებს: “უნდა ვივარაუდოთ, რომ ძველი კავკასია დასაბამიდან ერთ ქვეყანას წარმოადგენდა, ერთი მოდგმისა და ერთ ენაზე მოლაპარაკე ტომებით იყო დასახლებული, რომ ბრინჯაოს ხანის დროისათვის საქართველოს მთელი ტერიტორია განსახლებული იყო ერთი მოდგმის ადამიანებით, რომელთა ქართველობას ეჭვქვეშ არავინ აყენებს”.

რაც შეეხება **ანზორ შონიას**, იგი ამ საკითხზე საზგასმით აღნიშნავს: **არსებობდა იმის დიდი შესაძლებლობა, რომ ქართულ მეცნიერებაში რადიკალურად აღებული ყოფილიყო კურსი იმის დასამტკიცებლად, რომ აღმოსავლეთ-დასავლეთის ქართველებს ერთი წარმომავლობა აქვთ და მათში საერთო ეთნოსის დომინანტია, რასაც უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობა გააჩნია, რადგან იგი ამკვიდრებს მოსაზრებას, რომ ნებისმიერი ქართული კუთხის მეკვიდრე ჭეშმარიტი ქართველია და ამით აზრი ეკარგება კუთხურობას, კუთხურ ცნობიერებას. თუმცა, ზოგიერთ**

მეცნიერს ეს არ უნდა რომ გაიგოს.

ცნობილი ქართველი ენათმეცნიერი **ლევ კვაჭაძე** კი მიიხსენებს, რომ “ამჟამად კარგად არის გამოკვლეული და დადგენილი, რომ ქართულის მომე ენებია ზანური (მეგრულ-ჭანური) და სვანური. ეს სამი მონათესავე ენა ქმნის ქართველთა ენათა ჯგუფს. ესენი მომდინარეობენ ერთი საერთო წინარე ენის კოლონისაგან, რომელნიც დროთა ვითარებაში დაშორდნენ ერთმანეთს და დამოუკიდებელი ენები გახდნენ”.

ენათმეცნიერის აზრი ამტკიცებს დღემდე არსებულ შეხედულებებს და საფუძველს ვეძღვეს ვთქვათ, ქართულები და კოლხები საერთო ეთნოსის მქონე ერთი ხალხის შთამომავლები არიან, ქართული, მეგრული და ლაზური ენები იმდენად ჰგავანან ერთმანეთს, რომ თითქმის გამორიცხვულია, ისინი სხვადასხვა ხალხის მიერ იყოს შექმნილი... სადავო არ არის ქართულების, მეგრელების, ლაზების და სვანების წინაპრები ერთ ენაზე მეტყველებდნენ. ეს საფუძველს ვეძღვეს, ვივარაუდოთ შორეულ წარსულში საქართველოს ტერიტორიაზე ერთი სამეფოს არსებობა და აღმოსავლეთის-დასავლეთის ქართველებში საერთო ეთნოსის დომინანტი. სხვათა შორის, საყურადღებოა **ა. შონიას** აზრი, რომელიც პერიოდოტოზე, პეტაკოს მილეტელზე, ბიზანტიურ ენციკლოპედიაზე, ი. ყიფშიძის შრომებზე წერს, რომ ქართველი მეცნიერები თითქმის შეგნებულად უფროხიან იმ ფაქტს, რომ ქართული ეთნოსის სათავეებთან რომელიმე კუთხის ქართველობა აღმოჩნდეს, რაც, სამწუხაროდ, კუთხური ცნობიერების გამოვლინებაა.

მეკვლევარი ასკვნის: “ჩემი დრმა რწმენით, კოლხეთის სამეფოს წინარე ეპოქაში (დაახლოებით ძვ.წ. II ათასწლეულის დასაწყისში) აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში არსებობდა ერთი სამეფო, რომელიც დაიშალა კოლხეთის (ეგრისის) და იბერიის (ქართლის) სამეფოებად (ძვ.წ. VI-IVსს)”. ასევე კოლხეთის წინარე ეპოქაში როგორც აღმოსავლეთ საქართველოს (ძვ.წ. IV საუკუნიდან), ისე დასავლეთ საქართველოსაც იბერია ერქვა, ხოლო მკვიდრ მოსახლეობას იბერები. შემდგომში, ძვ.წ. IV საუკუნეში აღმოსავლეთ საქართველოში დაარსებულ სამეფოს დაერქვა “იბერია”.

რაც შეეხება **გ. ვაშაძეს** და **დ. პაიჭაძეს** ისინი მიიხსენებენ, რომ “ქართული ერთი ქართველურ ენებზე მოლაპარაკე ხალხების კონსოლიდაციის შედეგად წარმოიშვა. ქართველური ენებია: ქართული, მეგრულ-ჭანური (სხვანაირად მას ზანურსაც უწოდებენ) და სვანური”.

ქართული სახელმწიფოებრიობის საწყისად მეცნიერებმა აღიარეს კოლხეთის სამეფოს ეპოქა, რის საფუძველზეც ხელისუფლებამ საქართველოს სახელმწიფოს შექმნის თარიღად, საიუბილეო დროდ, სამი ათასი წელი ჩათვალა, რასაც ქართველ მეცნიერთა ერთი ნაწილი

არ ეთანხმება. ზოგიერთი ერთიანი საქართველოს შექმნის საწყისს საუკუნეს XIIს, ხოლო ზოგიერთი ასეთ თარიღად საქართველოში ქრისტიანობის დასაწყისს (I ს.) თვლის.

მოვიყვან ორივე მაგალითს: ცნობილი მეცნიერი, პროფ. **გურამ ყორანაშვილი** (საქართველოში სახელმწიფოს წარმოშობის საკითხი) ფაქტობრივად უნდობლობას უცხადებს ანტიკური ეპოქის ბერძენ სწავლეებს, რომლებმაც საქართველოზე (კოლხეთზე) უადრესად დადებითი და საამაყო ცნობები დატოვეს. ის თვლის, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრიობის ისტორია დაიწყო ფარნავაზის ეპოქიდან (ძვ.წ. IV-IIIს), ე.ი. 2300 წლის წინანდელი დროიდან. **გ. ყორანაშვილის** მიხედვით გამომდის, რომ თითქმის კოლხეთი საქართველო არ არის.

იგი აღნიშნავს, რომ “იმდროინდელ ხელისუფლებას უნდა აღენიშნა მოვლენის მაინცდამაინც სამიათასწლეუანი თარიღი. მე ხშირად გამოვდიოდი იმ თვალსაზრისის წინააღმდეგ მიმართა და მიმართა რა, რომ ბიბლიკური, მეცნიერულად დასაბუთებული თარიღი გახლავთ 2300 წელი”.

პროფ. **გ. ყორანაშვილისა** და სხვა მეცნიერების მსგავსი დებულებების წინააღმდეგ ბევრი ისტორიული მასალა არსებობს. ავლენიშნავ მხოლოდ ზოგიერთს, საქართველოს არა მხოლოდ 3300 და 3000 წლის ისტორია, არამედ 7 ათას წელზე გაცილებით მეტი. წარუდგინებ (“წარუდგინა”) ისტორია გააჩნია. საინტერესოა პლატონის მოსაზრება წარუდგინა შესახებ: მითი კოლხეთის მეფის ძმის ფაგტონის ეტლით გასვლენება კოსმოსში – ცის კაბადონზე, გზიდან აცდენა, აფეთქება და ატლანტიდის ჩაძირვა; მეტად მნიშვნელოვანია **დიეგო დე ლანდას, ბ. დე ბურბოს, ივანტო დონელის,** ძველი ბერძენი, ბიზანტიელი სწავლეების, ადრინდელი და თანამედროვე ქართველი მეკვლევარების თვალსაზრისი საქართველოს (კოლხეთის) წარსულის შესახებ. მეცნიერები აღასტურებენ, რომ 7 ათასი წლის წინ წარუდგინა იყო, მანამდელი (წარუდგინადელი) ქალაქები: ერედუ, ბადთიბირა, ღარაქი, ზიფარი (სიფარი), შურუფაქი, აგრეთვე უფრო გვიანდელი ქალაქები – ადაბი, ქიში, ნიფური – მხოლოდ ქართულ (კოლხურ-მეგრულ) ენაზე იხსენბა – იშიფრება (ქართული წარმომავლობის ქალაქებია); ქართველმა მეკვლევარებმა **გია კვაშილავამ** ამოიკითხა და გაშიფრა **“ფესტისის დისკო”**, რომელშიც აღბეჭდილია თითქმის 4 ათასი წლის წინანდელი კოლხური ოქრო-დამწერლობა; მდინარეები აღიგნა და ბურანური (ათასი წლების შემდეგ ტიგრის ტიგროსი და ევფრატის ეწოდა) მეგრულ-ლაზურ ენაზე იხსენბა: “შუმერეთში” – ზემო და ქვედა მესოპოტამიაში, შუმერების მოსვლამდე მცხოვრები ხალხები მეგრულ-ლაზურ ენაზე მეტყველებდნენ. ვფიქრობთ, სხვა მასალების მოტანა საჭირო არ არის.

“აღდგენა ისტორიისა – ერის გამორცხვებაა, გამომხნეგებაა, აწყმოს გაგება და წარმართვაა, მერმისის გამორკევეაა სიბნელისაგან”
ი.ჭავჭავაძე

შორეული წარსული

ფოთი, ძველი ფაზისი, აღორძინებული **“დიდი აბრეშუმის გზის”** საზღვაო ცენტრი, ლამაზი და კეთილმოწყობილი ქალაქია, რომელსაც საინტერესო ისტორია აქვს, არა მარტო ჩვე-ნამდგ მოღწეული მითებისა და თქმულებების, არამედ ნივთიერი და წერილობითი საბუთებზე დაყრდნობით მეცნიერული მტკიცებულებების მიხედვით.

ლევანდარული **“კოლხეთის სამეფოს”** საწყისები ძვ. წ. II ათასწლეულის დასასრულის საუკუნეებს მიეკუთვნება. ამჟვე პერიოდისაა თქმულება არგონავტების შესახებ, რომელშიც აღწერილია კოლხთა ძლიერება და საზღვაო ქალაქი ფაზისიც, რაც მიუთითებს იმას, რომ იგი ქართველთა ერთ-ერთი დაწინაურებული ზღვისპირა პუნქტი იყო დიდი ხნით ადრე, ვიდრე აქ ბერძნები თავიანთ სამოსახლოებს შექმნიდნენ.

კოლხეთი მდიდარი იყო ოქროს, ვერცხლის და სპილენძის საბადოებით, მათი დამუშავებით (განსაკუთრებით დიდი წარმატებას მიაღწია სპილენძი-ბრინჯაოს და რკინის მეტალურგიის დამუშავებამ), საზოგადოებრივ საწარმოო ძალთა განვითარების მაღალი დონით, კლასობრივი დიფერენციაციის პროცესს უკვე ღრმად ჰქონდა გადგმული ფესვები, ყოველივე ეს განაპირობებდა სავაჭრო-სახელოსნო ცენტრების წარმოშობას, როგორც ზღვის სანაპიროზე, მისი ქვეყნის შიგნით და ბერძნებს ამ ქვეყნის არა მარტო ბუნებრივი სიმდიდრე იზიდავდა, არამედ საკმაოდ განვითარებული საზოგადოებრივი ეოფა-ცხოვრებაც. ეს იყო ურთიერთგაცვლის ინტერესები, აღმოსავლეთის ქვეყნებიდან სავაჭრო ურთიერთობის დასამყარებელი ხიდი და ფაზისი თავის გეოგრაფიული მდებარეობით უპირატესი იყო შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე.

ასევე განვითარებული იყო მცირე აზიის დასავლეთ სანაპიროს სავაჭრო ეკონომიკური ცენტრი – მილენტი, იონელი ბერძნებით დასახლებული და თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ფაზისი დაარსა ამ მილენტიელმა ბერძნებმა, არამედ დიდი ხნის დაარსებული ქალაქი ფაზისში მოხდა მათი ჩამოსახლება, რთი-იც ხელი შეეწყო კოლხეთისა და ბერძნული სამყაროს სავაჭრო-ეკონომიკური და კულტურულ ურთიერთობას. VI-V ძვ. წ. საუკუნეებში ქალაქი ფაზისში ადგილობრივ მოსახლეობასთან ერთად ბერძნებიც აწარმოებდნენ ხელოსნობას, ვაჭრობას, ადგი-მიცემობას და იმთავითვე მოექცენენ ადგილობრივ ტომთა გაერთიანების გავლენის ქვეშ და შემდგომ ეკონომიკურად და პოლიტიკურად დაემორჩილნენ კოლხეთის სამეფოს, რის გამოც ფაზისი წარმოადგენდა არა ბერძნულ პოლისს, არამედ კოლხეთის სამეფოს სავაჭრო პორტს გარკვეული ბერძნული ელფერით და ასრულებდა ბერძნულ სამყაროსთან დამაკავშირებელ ქალაქის როლს.

კოლხთა უძველესი ქალაქი ფაზისი მდინარე ფაზისის მარცხენა ნაპირზე, ზღვისთან, თვით მდინარის შესართავთან იყო გაშენებული და ბერძნების სავაჭრო ფაქტორების გამოჩე-

ფაზისი — ძველი კოლხური სივილიზაციის სავაჭრო სანაოსნო ქალაქი

ნამდგ ქალაქის ტიპის დასახლება იყო სახელოსნო უბნებით და ციხეებით, განვითარებულია სასაქონლო ხელოსნური წარმოებითა და ფულადი მეურნეობით. ბერძნების სავაჭრო ფაქტორების შექმნის შემდეგაც ფაზისი გამოიყურებოდა კოლხურ ქალაქად და სტრაბონის ცნობით კოლხთა სავაჭრო ნავსადგურს წარმოადგენდა, საიდანაც ბერძნებს გაჰქონდათ ქართული სელი და სელის ქსოვილები, ბეწვეული, ტყავეული, სამშენებლო ხე-ტყე, ოქრო და ლითონები, თაფლი, ცვილი, შემოაქონდათ ქსოვილები, სამკაულები, კვების ზოგიერთი პროდუქტი. ფაზისს სავაჭრო ურთიერთობა ჰქონდა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებთანაც. ანტიკურ სამყაროსთან გაცხოველებული აღებ-მიცემობის წყალობით ფაზისი გამდიდრდა, შეიმკო მარმარილოს შენობებით, აიგო ნავსადგურები, არხები, წყალსადენები, მტკიცე დამცველი კედელი. იმავე პერიოდში იჭრებოდა **“კოლხური თეთრი”**, რომლის ერთ მხარეს გაბოსახელი იყო ადამიანის თავი, მეორე მხარეს ხარის ან ლომის თავი, იშვიათად გვხვდება **Φ** აღნიშვნით, რაც მიუთითებს იმას, რომ აღმოსავლეთ შავი ზღვისპირეთის მსხვილი სავაჭრო ცენტრი საკუთრივ ჭრიდა მონეტას. ბერძნის მუზეუმში დაცულია ატიკაში აღმოჩენილი ძვ.წ. IV საუკუნის მილიანად მოხატული კერამიკული **“ჰიდრია”** წარწერით – **“მე შემქმნა კოლხმა”**. ატენში ნაპოვნ ამფორას აწერია – **“ჟევის-ტიმ შემქმნა მე, ხოლო კოლხმა მომხატა”**. 1899 წელს ყუბანის ოლქის ზუბოვის ხუტორში იპოვეს ვერცხლის მრგვალი თასი, ძვ. წ. V საუკუნით დათარიღებული წარწერით: **“მე ვეკუთვნი აპოლონს-წინამძღოლს, რომლის ტაძარიც ფაზისშია”**. არის მოსაზრება, რომ ამ პერიოდში ფაზისში არსებობდა აპოლონის წმინდა ტაძარი, რომელიც ყუბანელი მომთაბარეების თავდასხმის დროს გაუძარცვავთ.

ფლავიუს არიანემ აღწერა, რომ ფაზისში ღვას ფაზისიანელთა ქაღმებურთის ქანდაკება, რომელიც ტახტზე ზის, ხელში კომპალი უჭირავს და ტახტს ირგვლივ გამოქერწილი ღომები დარაჯობენ, მანვე მოიძია ფაზისში არგოს ქვის ღუზის ნაშთები.

ამგვარად, ადრეულ ელენისტურ ეპოქაში ფაზისი იყო ბოლო პუნქტი დიდი საერთაშორისო სავაჭრო-ტრანზიტული გზისა, რომელიც მოემართებოდა ინდოეთიდან და ჩინეთიდან შუა აზიის, კასპიის ზღვის ალბიონისა და იბერიის, სურამის უღელტეხილის გავლით და შორაპნიდან მდინარე რიონით შავ ზღვამდე.

ძველ ბერძნულ-რომაული საზოგადოების გეოგრაფიული ცოდნა შეაჯამა ბერძენმა მეცნიერმა სტრაბონმა, რომელმაც სრულად აღწერა ძველი პერიოდის საქართველოს გეოგრაფიულ-პოლიტიკური-ეკონომიკური სურათი. ამ გამოცემით ფაზისი იყო ცენტრი კოლხეთის აღებ-მიცემობისა: ზღვიდან მდინარე ფაზისზე აღმა ცურვა შეიძლებოდა შორაპანამდე; აქ თავდებოდა წყლით მსვლელობა და იწყებოდა მშენიერი საურმე გზა სურამის უღელტეხილის გავლით, მტკვრით კასპიის ზღვამდე. შემდეგ ოქსუ-ბაქტრიანი, საიდანაც ინდოეთში 7 დღეში ჩადიოდნენ ვაჭრები. კოლხიდი

გზებზე აღმართული იყო ქვის **“ტაბლიცები”**, რომლებიც მოგზაურებს უჩვენებდნენ გზის მიმართულებას და სადგურების ადგილმდებარეობას.

ძვ.წ. III-I საუკუნეებში დასავლეთ საქართველოს შავი ზღვისპირეთი შედიოდა პორტოს დაქვემდებარებაში, კოლხიდი სუა ნაწილი წარმოადგენდა დამოუკიდებელ სახელმწიფოს – ეგრისს, აღმოსავლეთ საქართველო – დამოუკიდებელ ქართლს (იბერია).

ძვ.წ. I საუკუნის დასაწყისში დაიწყო რომაელთა დაპყრობითი ლაშქრობები. მათთვის კარგად იყო ცნობილი ინდოეთიდან მომავალი და საქართველოზე გამავალი სავაჭრო-ტრანზიტული გზის შესახებ, ამიტომ საქართველო ვერ გადაურჩა რომაელებს. ძვ.წ. 65 წელს რომაელი მთავარსარდალი პომპეუსი სომხეთის მხრიდან მოულოდნელად თავს დაესხა იბერიის დედაქალაქ მცხეთას, სადაც ამ დროს მეფობდა არტაგი. ურიცხვი მტრით შემოჭრილი არტაგი გაიქცა მცხეთამდე, დაანგრია ხიდი, ქალაქი დამცველმა გარნიზონმა დატოვა განიცადა და დაწვდა პომპეუსს. ამით რომაელებმა გზა გაისხნეს კოლხეთისაკენ, დაიმორჩილეს და ფაზისშიც შეიჭრნენ, რითაც პომპეუსმა დამითავრა საქართველოში თავისი ლაშქრობა. ალბანიის დაპყრობის შემდეგ რომაელებმა იბერიასა და ალბანიასთან დადეს საზავო ხელშეკრულება, რომლის თანახმად ისინი ხდებოდნენ მოკავშირეები, რაც ნიშნავდა ამ ქვეყნების პოლიტიკურად რომზე დამოკიდებულებას, ფაზისი კი გახდა რომაელების ციხე-სიმაგრე, სადაც 400 რჩეული მეომარი ჩააყენეს. განაახლეს ქალაქის დამცველი კედელი, გააფართოვეს თხრილები და ციხის გარშემო მდებარე ის ადგილებიც, სადაც სამხედრო პირები და ვაჭრები ცხოვრობდნენ უსაფრთხოების მიზნით ახალი თხრილები გაამაგრეს.

ძვ.წ. I საუკუნის ბოლოს გაძლიერდა ქართველთა ტომი – ლახები, ფაზისიც ლახების სახელმწიფოს გამგებლობაში აღმოჩნდა და მისი შემდგომი აღორძინება, როგორც სავაჭრო-კულტურული ცენტრისა ლახებთან არის დაკავშირებული. ლახების სამეფოს გამდიდრების ერთ-ერთი წყარო იყო გარე საზღვაო ვაჭრობა, რომელიც ძირითადად ფაზისის საშუალებით ხორციელდებოდა და გადიოდა საქართველოს ტერიტორიის იმ მაგისტრალზე, რაზედაც დღევანდელი საერთაშორისო სავაჭრო გზა. IV საუკუნის რომაელი გეოგრაფი კასტორიუსი მიერ შედგენილია საზაო რუკა **“Tabula Peutingeriana”**, სადაც ევრაზიის სავაჭრო გზის ორი მიმართულებაა აღწერილი და ორივე გადის საქართველოზე და ორივეში ფაზისია შეტანილი. ამ სავაჭრო გზებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოსთვის. I საუკუნეში დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის ვაჭრობა მეტად ინტენსიური გახდა: შორეული ჩრდილოეთის ქვეყნებიც კი საქარავანო გზით ღებულობდნენ ინდოეთისა და ბაბილონის საქონელს. ამ ვაჭრობას იმდენად ფართო ხასიათი მიუღია, რომ გაულარიბებია ევროპა ლითონებით, რადგანაც ყოველწლიურად შორაპანში ასი

მილიონი სესტერიცი იგზავნებოდა (25,5 მილ. დრანქი), ხოლო ფაზისში 60 სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე ვაჭრები ეწეოდა აღებ-მიცემობას.

ლაზების მმართველობის პერიოდში ეკონომიკურ სიძლიერესთან ერთად ფაზისი დაწინაურებული ქალაქი იყო კულტურულ-საგანმანათლებლო და რელიგიური თვალსაზრისითაც.

IV საუკუნის ბერძენი ფილოსოფოსი და ორატორი თემისტელი სწავლის დაუფლებების მსურველ ახალგაზრდებსადმი მიწერილ წერილში ამბობს: **“მეც, ჩემო კარგო ახალგაზრდა, რიტორიკის ნაყოფი მოგწვევით პინტოს ბოლოში ფასიდის მახლობლად, სადაც არგომ თესალიიდან წამოსულმა დაისადგურა, რასაც პოეტები გაკვირვებით მოგვითხრობენ და ეს ადგილი კაცის სიბრძნე და სათნოებამ გახადეს ელინური და აქციეს მუზეუმის ტაძრად, სადაც ისწავლი არა ისარტ ტეორტნას და ჯირითს, არამედ იმას, თუ როგორ გაიწვრთნა რიტორიკულ ხელოვნებაში და როგორ ბრწყინავდეს ელინთა დღეობებზე. მე გამგზავნა იქ ისეთმა კეთილმოსურნე კაცმა, როგორიც შეიძლება იყოს მამა, და ისეთმა მართებულად მოაზროვნემ, როგორც შეიძლება იყოს ფილოსოფოსი – ევგენიოსი, რომელმაც თავისი განთქმული ფილოსოფია სწორედ იქ შეიძინა და მეც ფილოსოფიის საიდუმლებას ბავშვობიდან იქ ვარზიარებული”**.

კოლხეთის აკადემიის აყვავების ხანა III-IV საუკუნეებია, როცა ფაზისში მოქმედებდა რიტორიკულ-ფილოსოფიური სკოლა, სადაც ბერძნულსა და ქართულ ენაზე განათლებას ღებულობდნენ კოლხნი, ბიზანტიელები და რომის იმპერიის შორეულ მხარეთა ახალგაზრდები და ითვლებოდა უმაღლესი ფილოსოფიური განათლების ცენტრად.

ფაზისი იყო საქართველოში ერთ-ერთი პირველი, სადაც ქრისტიანობამ მცირედ დაიმკვიდრა ადგილი. 553 წელს კონსტანტინეპოლის I მსოფლიო საეკლესიო კრების დადგენილებას ხელს აწერს საქართველოს ოთხი საეკლესიო პირი, მათ შორის ფაზისის ეპისკოპოსი. VI-VII საუკუნეებში საქართველოში სამი საეკლესიო ოლქი არსებობდა. ლაზიკის მიტროპოლიტის ცენტრი იყო ქალაქი ფაზისი, რომელშიც შედიოდა ქალაქების როდოპოლისის და პეტრას საეპისკოპოსოები. როცა ტრაპიზონი დასავლეთ საქართველოს ფარგლებში შემოვიდა, ეკლესიურად ლაზიკის მიტროპოლიასთან გაერთიანდა და ერთი საეკლესიო კათედრა შექმნა. VII მსოფლიო საეკლესიო კრების 787 წლის აქტების სხვა პირებთან ერთად ხელს აწერს **“ქრისტეფორე ეპისკოპოსი ფაზისა ანუ ტრაპეზუნტისა”**.

VI საუკუნეში ლაზიკის ძლიერი სამეფოს დაუფლებისათვის სპარსები და ბიზანტია იბრძოდა, ლაზთა მეფეები მართალია ბიზანტიის ვასალები იყვნენ, მაგრამ ეკონომიკურად და პოლიტიკურად მემკვიდრეობით და საკმარისად დამოუკიდებელნი. 544 წელს სპარსელების ცდა ხელში აეღოთ ფაზისი და შემდეგ კონსტანტინეპოლისაკენ გაჭრილიყვნენ უშედეგოდ დამთავრდა. ამიტომ ხელი აიღეს ეგრისზე და ბიზან-

ტიასთან დაზავდნენ. ფეოდალური საქართველოს რენესანსის ხანაში ფაზისი, როგორც მნიშვნელოვანი საქალაქო პუნქტი განაგრძობდა არსებობას და განსაკუთრებით დავით აღმაშენებლისა და თამარის ეპოქაში კულტურული ცხოვრების საერთო აღმავლობის მონაწილე იყო.

“დიდი თურქობა” და მონღოლთა ბატონობა ხასიათდება საქართველოს ეკონომიკური დაცემით და სამეურნეო დეგრადაციით. მთავარმა სავაჭრო გზამ სამხრეთისაკენ გადაინაცვლა. ფეოდალურმა დაქსაქსულობამ, ვაჭრობისა და ხელოსნობის დაკნინებამ საქალაქო ცხოვრების დაცემა გამოიწვია. 1578 წელს ფოთს ოსმალები დაეპატრონენ. ეს იყო ხანა უკან სვლისა, მოსახლეობის განანაგებისა, ქვეყნის გავრანებისა. 1631 წელს საქართველოში ჩამოსული იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი **“სამეგრელოს აღწერაში”** გვამცნობს: **“კოლხეთი რამდენადაც წინათ იყო ცნობილი და ხშირი მსვლელობა ჰქონდათ ამ ქვეყანაში, იმდენად ჩვენს დროში უცნობია იტალიისათვის, რადგან ყოველივე მომოსვლა და ვაჭრობა ამ ქვეყანასთან მოისპო, ამის მიზეზია ჩვენსა და კოლხიდას შორის ჩამდგარი თურქეთი, რომელმაც თავისი ბარბაროსობით და მტარგალობით ვაჭრობა და მოგზაურებს გზა შეუვრა ამ ქვეყნისკენ”**. ამ დროს ისე დაეცა ფაზისი, რომ ქალაქად არ იწოდებოდა.

1640 წელს ფოთი ისევ საქართველოს დაუბრუნდა. 1672 წელს დაათვალიერა შარდენმა და დიდი ქალაქის ნანგრევებიც ვერ მოიძია.

1723 წელს ფოთი კვლავ თურქებმა დაიპყრეს, დაანგრეს რუხის ციხე და ანაკლიის ციხე ააშენეს. XVIII საუკუნეში ფოთი თურქთა ციხე-სიმაგრეს წარმოადგენდა და ქალაქიდან მოისხიებოდა, სადაც ოსმალთა ფაშა იჯდა და ზღვის სანაპიროს მმართველობდა. ფოთმა დაკარგა ძველი დიდება კოლხეთის სავაჭრო ცენტრისა და ყველაზე სამარცხვინო სტატუსი შეიძინა – იგი იქცა თურქთა მიერ ქართველთა ტყვეთა შესყიდვისა და უცხოეთში მათი გადაყვანის ცენტრად.

1804 წლის 24 აპრილს იმერეთის მეფესა და რუსეთს შორის დადებული ტრაქტატის საფუძველზე დასავლეთ საქართველოში მუდმივ სამეოფად შეიყვანეს რუსული ჯარი, რომლის რიცხვი თანდათანობით იზრდებოდა. 1806 წელს რუსეთსა და თურქეთს შორის ომმა იფეთქა. ქართველ მებრძოლთა აქტიური მონაწილეობით რუსეთი ახალ-ახალ რაიონებს ათავისუფლებდა. 1809 წლის 15 ნოემბერს აიღეს ფოთიც, მაგრამ 1812 წელს დადებული ზავით იგი კვლავ ოსმალეთს მიეკუთვნა. მხოლოდ 1828 15 ივლისს ქართველ-რუსთა გაერთიანებული ჯარის საომარი ოპერაციის წარმატებით განხორციელების შედეგად გახდა შესაძლებელი ფოთის საბოლოო შემოერთება საქართველოსთან. ოსმალეთის სამასწლოვანი სავაჭრო მონოპოლია წარსულს ჩაბარდა და ბურჟუაზიული ევროპიდან აღმოსავლეთში ახალი სატრანზიტო გზა ოსმალეთის გვერდის ავლით დაისახა, რასაც ფოთისთვის ეპოქალური მნიშვნელობა ჰქონდა და ფოთი დადგა აღდგენა-განვითარების ახალ გზას.

დ. ცაგავაშვილი

პლატონ ფანცულაია

ქართული ხალხური პანგების შესანიშნავი მცოდნე, საგუნდო ხელოვნების გამოჩენილი მოღვაწე პლატონ ბარნაბას ძე ფანცულაია დაიბადა 1898 წელს ოჩამჩირის რაიონის სოფელ გუფში.

მან ბავშვობიდანვე შეითვისა და შეისწავლა ხალხური სიმღერები. 8 წლის პლატონი მშობლებმა სენაკის სასულიერო სასწავლებელში შეიყვანეს, სადაც მოსწავლეთა გუნდში ჩარიცხეს. იქ ასწავლიდნენ რუსულ-ქართულ საგანობლებს. სენაკის სასულიერო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ პლატონი მშობლებმა ქუთაისის გიმნაზიაში გადაიყვანეს.

1916 წელს, გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ, იგი სოხუმში გაემგზავრა, რადგან გაგონილი ჰქონდა, რომ იქ დასავლური სიმღერების საუკეთესო ოსტატი ძუკულოლა მოღვაწეობდა. პლატონი იმავე წელს ჩარიცხეს მომღერალთა გუნდში.

1925 წელს პლატონ ფანცულაია თავის მშობლიურ რაიონში, ოჩამჩირეში დაბრუნდა და სათავეში ჩაუდგა მომღერალთა გუნდს. ეს იყო მისი პირველი სალოტ-ბარო ნათლობა.

1929 წელს პლატონ ფანცულაიამ კარგი მომღერლებით შეავსო თავისი გუნდი, შეარჩია რამდენიმე აფხაზური სიმღერა და მოსკოვს გაემგზავრა. იქ გრამფირფიტაზე პირველად იქნა ჩაწერილი აფხაზური ხალხური სიმღერები.

1931 წელს აფხაზეთის მთავრობის გადაწყვეტილებით, პლატონ ფანცულაია ოჩამჩირედან სოხუმში სახელმწიფო ანსამბლის შესაქმნელად გადმოიყვანეს. მან დიდი ორგანიზატორული ნიჭი გამოავლინა – შეარჩია საუკეთესო ძალები, შემოიერთა სანდრო ონიგავა და მისი გუნდი, გარდა ამისა, აფხაზეთის სხვადასხვა რაიონიდან გუნდს რჩეული მომღერლებიც შემოუერთდნენ. ახლად შექმნილი გუნდი სოხუმის მუსიკალურ სასწავლებელთან არსებობდა (მისი დირექტორი კ. კოვაჩი იყო).

პლატონ ფანცულაია ქართული ცეკვის კარგი მცოდნე გახლდათ. ცერზე ცეკვითაში, რომელიც მანამდე საქართველოსა და აფხაზეთში არავინ იცოდა, მან პირველმა შემოიტანა ჩვენში. ცეკვების გამშვნიერების საქმეში პლატონ ფანცულაიას უდიდესი წვლილი აქვს შეტანილი. მან რამდენიმე მეგობრის თანხლებით მოიარა სამეგრელო, იმერეთი და გურია. გურიაში შეისწავლა “ხორუ-

მი”, “გურული ფერხული”. იქიდან ჩამოიყვანა საუკეთესო მომღერლები: ილიკო სომერიკი, ძმები გიგო და გიორგი მგელაძეები და სხვა. მანვე გაგზავნა ჩრდილოეთ ოსეთში მუტ კოვე და ვლადიმერ ანბა, რომლებმაც ცეკვის გამოჩენილ მასწავლებელთან, ზაურ ბირაგოვთან შეისწავლეს და დახვეწეს საცეკვაო ხელოვნება. მუტმა და ვლადიმერმა ზაურ ბირაგოვი აფხაზეთში ჩამოიყვანეს. მას თან ახლდა საუცხოო მოცეკვავე ქალი, ვინმე ზოია. ანსამბლთან ერთად მათ მიერ შესრულებულმა ცეკვამ მოხიბლა მაყურებელი. ზაური და ზოია სოხუმში დარჩნენ და ანსამბლის წევრებს ცეკვას ასწავლიდნენ.

ხალხური სიმღერების დიდი მოამაგე კიწი გეგეჭკორი იხსენებს: “დავესწარი პლატონის ანსამბლის პირველ კონცერტს განახლებული პროგრამით. თეატრში ტევა არ იყო. სცენაზე იდგა მძლავრი კოლექტივი, საუკეთესო ჩოხა-ახალუხ-ქამარ-ხანჯლით და ქუდ-ჩაბლახით შემოსილი. გამოჩნდა ხელმძღვანელი პლატონ ფანცულაია. იგრილა ტაშმა. სტეკს სიმღერა ბელადზე, რომლის შემდეგ ამტყვევდა დოლ-გარმონი და გამოჩნდნენ მუტ კოვე და ვლადიმერ ანბა... პლატონ ფანცულაიას კონცერტის

დასასრულს თაიგული მიართვეს და ხალხი დიდი ოვაციით მიეგება მას”.

კონცერტის შემდგომ, მესამე დღეს, პლატონ ფანცულაიას ანსამბლი თბილისს ესტუმრა. კონცერტმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მსმენელზე. თითოეული ცეკვა და სიმღერა რამდენჯერმე გაიმეორებინეს.

1934 წელი მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ამიერკავკასიის ხალხთა მუსიკალურ ცხოვრებაში. ამ წელს ჩატარდა საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ხალხთა პირველი ოლიმპიადი, რომელშიც აფხაზეთის ანსამბლმა პლატონ ფანცულაიას ხელმძღვანელობით მიიღო მონაწილეობა. ოლიმპიადის ეიურიმ ნაციონალური აფხაზური სიმღერების შესრულებისათვის გუნდს ამიერკავკასიის აღმასკომის პირველი თანრიგის სიგელი და ფულადი პრემია მიანიჭა, ცეკვების შესრულებისთვისაც პრემია და სიგელი დაიმსახურა და გამარჯვებული დაბრუნდა სოხუმში.

1935 წლის ივნისში გუნდმა ორი კონცერტი გამართა სოხუმის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში. პროგრამაში ჰქონდათ: “შრომის სიმღერა”, “მონადირეთა სიმღერა”, “საქორწინო ცეკვა”, “სიმღერა გაგრაზე”, “მგზავრული”, “სიმღერა მამაჯირზე”, “ფშეიაჭა”, “საღამან ბლადეა”, “აზარი”, “აბბარკრა-შარათინი” (აფხაზური საფერხული ცეკვა) და სხვ.

რეპერტუარში, აფხაზური სიმღერების გარდა, დასავლეთ საქართველოს ყველა კუთხის სიმღერები და ცეკვებიც იყო შესული, რაც მაყურებელთა დიდ ინტერესს იწვევდა.

1936 წელს აფხაზეთის სახელმწიფო ანსამბლი საგასტროლოდ ეწვია თბილისს და ორი კონცერტი გამართა ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში. მსგავსი წარმატება, რაც აფხაზეთის ანსამბლს მაშინ ხელა წილად, იშვიათად თუ რეგობა იმ დროს სხვა შემოქმედებით კოლექტივს. საქართველოს რესპუბლიკურმა გაზეთებმა მაღალი შეფასება მისცეს ანსამბლის ბრწყინვალე გამოსვლას. გაზეთი “კომუნისტი” 3 ივლისის ნომერში წერდა: “30 ივნისის თბილისის მაყურებელს საშუალება ჰქონდა ენახა ამ ანსამბლის მიერ გამართული ფრიალ შინაარსიანი და მრავალფეროვანი

კონცერტი. უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე ამ ანსამბლს ბევრი ახალი ხალხური სიმღერა და ცეკვა დაუმუშავებია და შეუსწავლია. კარგ მომღერლებთან ერთად ანსამბლს ჰყავს შესანიშნავი მოცეკვავეები, რომლებიც ბრწყინვალედ დაუფლებიან ცეკვის რთულ ილეთებს და უდიდესი სისადავით გადმოგვცემენ ხალხური რიტმის მთელ მშვენიერებას”.

პლატონ ფანცულაიამ რამდენიმე სიმღერა გააცოცხლა. არ შეიძლება არ აღინიშნოს მის მიერ დამუშავებული შრომის სადიდებელი პიში “ოდია”, რომელიც დღესაც ქართული ხალხური სიმღერის შედევრად არის მიჩნეული. მის მიერ დამუშავებულ სიმღერათა შორის ვხვდებით: “აბბარკრა შარათინს”, “მამაჯირებს”, მასობრივ საფერხულ ცეკვებსა და სხვ.

პლატონ ფანცულაიამ მრავალი ღირსეული მომღერალ-ლოტბარი აღზარდა, იყო უაღრესად კეთილშობილი პიროვნება და გაჭირვებაში ყველას თანადგომი. სწორედ ამ თვისებებმა შეუწყო ხელი მის უზომო პოპულარობას ხალხში. აღსანიშნავია მისი მეგობრობა ასტამურ მარლანისთან. ხალხური სიმღერის ამ შესანიშნავი ოსტატისაგან პლატონი სწავლობდა საგუნდო ხელოვნების ოსტატობას, ყოველთვის დიდი ყურადღებით იყო განწყობილი უფროსი მეგობრის მიმართ.

1938 წელს პლატონი მოულოდნელად გამოიძახეს თბილისში. იმ დროს დედაქალაქში კიწი გეგეჭკორიც იმყოფებოდა; კიწი და პლატონი სასტუმრო “თბილისთან” შეხვედრიან ერთმანეთს. კიწის პლატონი სასაუბროდ თავისთან, სასტუმროში მიუწვევია. მეგობრებს დაუთქვამთ, საქმეების მოგვარების შემდეგ საღამოს ერთმანეთს სადილად შეეხედეთ. სამუხაროდ, პლატონი დათქმულ დროს აღარ გამოჩენილა.

მეორე დღეს კიწიმ კირილე პაჭკორი-ასგან შეიტყო, რომ პლატონი დაეპატიმრებინათ.

ხანმოკლე აღმოჩნდა მისი ცხოვრების გზა, მაგრამ სულ რაღაც 40 წლის მანძილზე ბევრი სიკეთე მოუტანა ადამიანებს, ორ მოძე ხალხს. პლატონ ფანცულაიას მსგავსი მოღვაწეები ქართველებსა და აფხაზებს უნაგებობს, გზად და ხილად გადებული სიყვარულის მაგალითად წადებება მომავალში.

სიმონ ჩიქოვანი

1902-1966

გამოჩენილი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე სიმონ ჩიქოვანი დაიბადა 1902 წლის 27 დეკემბერს (1903 წლის 9 იანვარს) აბაშის რაიონის სოფელ ნახსაკოვში. მომავალი პოეტი ადრე დაობდა.

სიმონი სწავლობდა ქუთაისის რეალურ სასწავლებელში. ხელმოკლეობის გამო, ზაფხულობით სოფელში ამუშავებდა მიწას და ასწავლიდა მეზობლის ბავშვებს. ასე აგროვებდა ფულს სწავლის გასაგრძელებლად. 1922 წელს თბილისში ჩამოვიდა საცხოვრებლად და შევიდა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, თან მუშაობდა წითელი არმიის ქართული ნაწილების პოლიტგანყოფილებაში.

1924 წელს იწყებს ლექსების გამოქვეყნებას. სიმონ ჩიქოვანის პოეზიას საფუძვლად უდევს სოციალური მოტივები. მისი ლექსები გამსჭვალულია ახალი სიცოცხლის

სისავსით და ჩვენი საუკუნის ბოთქარი სულით. პოეტის შემოქმედებაში ძირითადი და მთავარი სამშობლოს, მეგობრობის, შრომის თემაა. განსაკუთრებით სამშობლოს თემა აღელვებს მას. ამ თემას მან უძღვნა ფართოდ გახმაურებული ლექსი “ვინა სთქვა”.

ვინა სთქვა, თითქოს პატარა იყოს ჩემი სამშობლო, დიდების ღირსი, ქართლში ვინ პოვდა, პატარა ციხე, ვინ მოიგონა სიმცირე მისი...

პოეტის გულიდან ამოხეთქილი მღელვარე სიტყვები სამამულო ომის წლებში საგმირო პატრიოტული საქმეებისთვის ალაფრთოვანება სამშობლოს დამოუკიდებლობისა და თავისუფლებისათვის მებრძოლთ.

პოეტმა თითქმის მთელი საქართველო შემოიარა, იყო ხევსურეთში, სვანეთში, რამაც შთააღორა პოეტს ლექსების ციკლი “**შემოდგომა ხახმატში**”, “**უშგული**”, “**სვანური იანვანი**”. ამ კუთხეებში მოგზაურობა დაემთხვა პოეტის გარდატეხის პერიოდს, რომელ-

საც სიმონმა “**ფერისცვალება**” უწოდა. “**ეს არის სიყრმის და სიმწიფის შორის შესვენების და სიმორცხვის ჟამი**”.

გარდატეხის პერიოდთან დაკავშირებით ს. ჩიქოვანს უბის წიგნაკში ჩაუწერია: “**ჩემი ნამდვილი არსებობა დაიწყო მას შემდეგ, რაც დაიწერა ლექსები: “წვიმაში”, “უშგული”, “მიძვინა ვარძის ოსტატისადმი”, “თეიმურაზ პირველი”, “განშორება”, “შენი ჩრდილის საძებნელად**”.

“**ფერისცვალების**” შემდეგ, სიმონ ჩიქოვანი ჩამოყალიბდა როგორც ბუნების მესაიდუმლე, ცხოვრებისეული სინამდვილის ღრმად შემგრძნობი, სამყაროს პირველხილვის სიხარულით აღგზნებული შემოქმედი. პოეტი წარსულს გადმოგვცემს თანამედროვე ადამიანის განცდით. ალბათ ამიტომ იყო, რომ გიორგი ლეონიძემ სიმონ ჩიქოვანს უწოდა “**ახალი პოეზიის ჩუქურთმის მტრელი**”, ხოლო კონსტანტინე გამსახურდიამ შენიშნა – სიმონ ჩიქოვანი გამოირჩევა ლექსური ინსტრუმენტის ვირტუოზული ორკესტრირებით.

სიმონ ჩიქოვანი უსაზღვროდა შეყვარებული ქართულ ლექსზე. იგი თავიანთ სცემს ქართულ სიტყვას. ქართული სიტყვა თავთავია, ხილია, ნაყოფია, იგი მტევანია. ქართული სიტყვა უკედავია. იგი სულის სასწორზე ავ-

წოწო – ამბობს პოეტი.

პოეტის შემოქმედების დაგვიგინებაა პოემა “**სიმღერა დავით გურამიშვილზე**”, რომელშიაც გულის დიდი სიბოთით და ღრმა განცდით დახატა დიდებულის წინაპრის სახე.

სიმონ ჩიქოვანი დაძაბულ ლიტერატურულ მუშაობას ეწეოდა მაშინაც კი, როცა უკურნებელი სენით დაავადებულმა მხედველობა დაკარგა. ავადმყოფობის დროს დაწერა პოეტის შემოქმედების ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუში “**განჯის დღიური**”, რომელიც დიდი ქართველი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის ცხოვრებას და შემოქმედებას მიეძღვნა.

სახელმწიფო პრემიის ღაურეატი სიმონ ჩიქოვანი წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა საქართველოს მწერალთა კავშირს, იყო ჟურნალ “**მნათობის**” მთავარი რედაქტორი.

სიმონ ჩიქოვანი 1966 წლის 24 აპრილს გარდაიცვალა, 28 აპრილს მისი ნეშტი მთაბარეს მთაწმინდის მიწას.

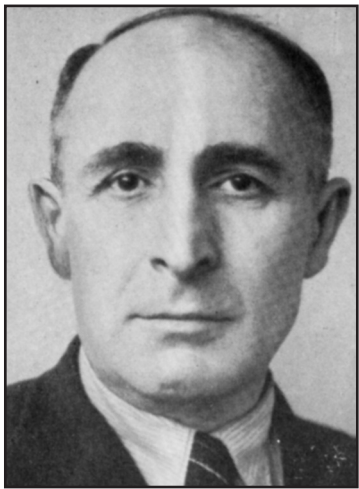
ერთი დეტალი:

1941 წელს მცხეთაში არქეოლოგიური გათხრებისას გახსნეს პიტიახშის საფლავი, აღმოჩნდა: ბროწეულის ხის ფეხს გაერღვია სერაფიტას სამარხი და სამაჯურში გასულიყო. ამ ამბავს პოეტმა უძღვნა ლექსი “**ბროწეული**”

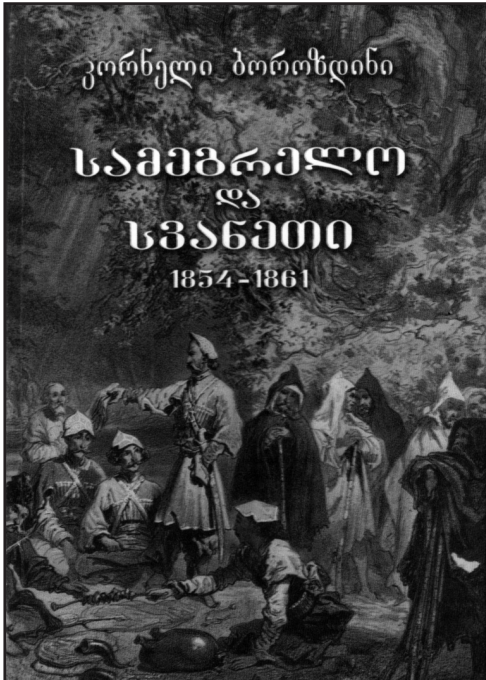
პიტიახშის სამარხზე” და ინტრა: **მოწეული ბროწეული, გადმოფრინდი, შენი რტო და შენი ჩრდილი დამაფარე.**

აუხდა პოეტს სურვილი, – მის საფლავზე დარგულია ბროწეულის ხე. საფლავის მარმარლოს ფილის შუაში მოხრილი ისარია, რომელიც ელვას ანსახიერებს და პოეტის მხედველობის უეცარ დაკარგვას გამოხატავს. ბროწეულის ფესვებზე მუქი ქალბატონ მარიკას ვერფლით პატარა ურნაა ჩადგმული.

სიმონ ჩიქოვანის ლექსები თარგმნილია საბჭოთა კავშირის ხალხთა და უცხოეთის ენებზე.

სამეგრელო და სვანეთი კორნელი ბოროზდინი

კოლუბიაკინის წერილის მომტანს მახარობელს უნაგირიანი ცხენი და ახი ოქრო ვაჩუქეთ და საუცხოვოდაც გავუ- მასპინძლდით.

ბოლოს, დედოფალი მომბრუნდა და მითხრა: **“ჩემი შვილები თქვენთვის ჩამიბარებია, მე კი ხვალვე ჩვენს ჯართან წავალ და იმათთან დავრჩები”**.

მეორე დღეს, მართლაც, დედოფალი მურიდან წავიდა. მე და ბავშვები აქ ერთი თვენახევარზე მეტი დავრჩით. საშინელი თოვლი მოვიდა; სამი დღე-ღამე მოდიოდა და გზები ყველგან შეკრა. თოვლი იმდენი დასდო, რომ როცა გადაიღო, მსახურნი სანადიროდ წავიდნენ. თოვლს მოულოდ- ნელად მოესწრო ნადირისათვის, ასე რომ მათი დაჭერა ადვილი იყო. ცოცხლად მოგვიყვანეს რვა შველი და ერთიც მელა. ჩვენ მოწყვეტილი ვიყავით არამც თუ ომერ-ფაშას, არამედ მიუღწეველ ქვეყანას.

გორდზე გაგლის დროს დედოფალმა გაიგო, რომ სასახლე ზუგდიდში ოს- მალეების ყაზარმად უქცევიათ და შიგ ბატონობდა ისკანდერ-ფაშა, პოლონელთა მოღალატე, გრაფი ილინსკი, რომელსაც თავის მოვალეობად დაუსახავს დედ- ოფლისთვის შემდეგი წერილი მიუწერნა: **“ბანაკი ზუგდიდთან, 22 ნოემბერს (3 დეკემბერს) 1855 წ.**

თქვენო უგანათლებულესობა!
“ზუგდიდში იმდენი ჯარი მოვიყვანე, რომ სამყოფია დაცვა სიცოცხლე და ქონება აქაურთა მკვიდრთა და აგრეთვე უცხოელთა, რომელთა აქ დასახლებას მოისურვებენ. პატივი მაქვს მოგახსენო თქვენს უგანათლებულესობას, რომ მე იძულებული გახედი ჯარი თქვენს სასახლეში დამებინავებინა. რაიცა შეეხება იმ ნივთებს, რომელნიც აქ თქვენს უგანათლებულესობას დაუტოვებია, ყოვე- ლივე ზომა ვიხმარე, არაფერი დავარგოს.

“თავადი ნიკო დგებუაძე, თქვენის უგანათლებულესობის წარმომადგენელი, და პეტრე მხეიძე იმის მოწმენი არიან: ჩემი აზრი ის გახლავთ, რომ სამართლიანად მოვეპყრა ამ ქვეყნის მკვიდრთა. სანამ მეგრელები თოვს არ გვესვრიან, მათს სიც- ოცხლესა და ავლა-დიდებას ხელს არავინ ახლებს. მაგრამ, დმერთმა კი ნუ ჰქნას, და თუ რომელსამე მარტოდ დარჩენილ ან გზადაკარგულ ჯარისკაცის გაძარცვა ან მოკვლა განმეორდა, იძულებული ვიქნები ყოვლადის უღმრთელობით შური ვიძიო.

“თქვენს უგანათლებულესობასა ესთხო- ოვ გამოუცხადოს სამეგრელოს მკვიდრთ დარჩენ სოფლებში და თავიანთ საქმეებს მოჰკიდონ ხელი, თან ვსარგებლობ ამ შემთხვევით და თქვენს უგანათლებულე- სობას ვუცხადებ ჩემს ღრმა პატივისცემას.

დავითი თქვენის უგანათლებულესო- ბის უმორჩილესი მონა

მეჰმედ-ისკანდერ-იბლაჰილი, ოსმალთ მხედართმთავარი”.

წერილის კილოზე ეტყობოდა, რომ პან ილინსკი მკაცრის ხასიათის კაცი იყო და ბევრის ბოდიშის თავი არა ჰქონდა; მართ- ლაც, სამეგრელოში ყველას ასეთ კაცად ახსოვს, ყოველ ღამე გაღეშილი იყო,

ამ წიგნის ავტორის, კორნელი ბოროზდინის სამსახურებრივი კარიერა კავკასიაში დაიწყო. იგი ჯერ მთავარმართებლის კანცელარი- აში მუშაობდა, შემდეგ კი (1854 წელს) სამეგრელოს დედოფალთან მიაველინეს მიწერ-მოწერის საწარ- მოვლადა და მისი შვილების აღ- მზრდელად. 1858 წელს დაინიშნა სენაკის ოლქის უფროსად, სადაც 1867 წლამდე იმსახურა. სწორედ აქ გაეცნო იგი სამეგრელოს მოსახლეობის ყოფას, რომელიც საინტერესოდ აღწერა თავის წიგნში. ბოროზდინის მოვლენებში საკ- მაოდ ვრცლად არის გადმოცემული ოსმალეთის ჯარების მიერ სამეგრელოს აწიოკება, რომელიც შემდეგ რუსმა ჯარისკაცებმა აღადგმეს.

რადგან მთავრის მარანი ხელთა ჰქონდა, და ამ დროს უწყალოდ სჯიდა როგორც თავის ხელქვეითებს, ისე ადგილობრივ მკვიდრთა.

თავად მხეიძეს, ზუგდიდის მდივანბეგს, ილინსკიმ დასწამა, რუსების ჯაშუში ხარო, ამიტომ იხმოვდა ხოლმე თავისთან, სტან- ჯავდა, იქნება, ვატიქმეინო რამეო, ხან- დისხან აპატიმრებდა კიდევ, მერე გა- მოუშვებდა და იმასთან ერთად ღოთობ- და. ზუგდიდში, გრიგოლ დადიანის სახლ- ში, ისკანდერ-ფაშამ ოსმალეების გოსპო- ტალიც გამართა.

ომერ-ფაშას დაბრუნება ყულევიში
ნოემბრის 26 დედოფალი უკვე იმერეთს იყო, დაბა ხონში (ხონში მთავარი ბანაკი იყო გურულების რაზმისა 1855 წლის ნოემ- ბრიდან ომის გათავებამდე). მეგრელთა მილიციას წარუდგა დედოფალი და ცხ- ენის-წყალში გავიდა; რამდენჯერმე მონ- აწილვრობას იღებდა მტერთან ბრძოლაში. მტრის ბანაკიდან არ უსვენებდნენ, არწ- მუნებდნენ – გვებრალებით და თქვენს სიკეთეს ეფიქრობით. ერთბაშად ორი წერილი მოუვიდა, ფრანგულად დაწერილი:

მთავარი ბანაკი ოსმალეებისა, სამეგრე- ლო,

6 დეკემბერს (25 ნოემბერს), 1855 წელს.

ბატონიშვილო!

“მისის უდიდებულესობის, ინგლისის დედოფლის მთავრობამ კავკასიის ქვეყნებ- ში აგენტად გამოგზავნა. პატივი მაქვს გამოუცხადო თქვენს უგანათლებულე- სობას, რომ მზად გახლავართ შეგარდით თქვენა და მარშალი ომერ-ფაშა, სარდალი ოსმალის ჯარებისა. თუ კიდევ არ დაუბრუნდით თქვენის სამთავროის რეზი- დენციას, ჩვენის აზრით, ამას არასასურველი შედეგი მოჰყვება, რო- გორც თქვენთა უფლებათა, ისე თქვენთა ქვეშევრდომთა ბედ-იღბლის შესახებ. მათი მდგომარეობა დღითი-დღე გაუმჯობესი ხდება, რაიცა შეეხება ოსმალთა ჯარის ქცევას, უნდა მოგახსენოთ, რომ მისის უფროსის სიბრძნისა და კეთილ-შო- ბილობის წყალობით, მეგრელები იმათს ძვირს ვერ იტყვიან; გარდა ამისა, თამამად შემოიძლია მოგახსენოთ, რომ შემდეგშია ცხ- ასე კარგად მოექცევიან სამეგრელოს მკვიდრთ. მაგრამ უწყსობა შინაურებაში დიდია, მეზობლები ხშირად ესხმიან თავსა და აწიოკებენ; ომერ-ფაშა ამ შემთხვევაში განზე დგას, არაფერში ერევა, – ჩემი საქმე არ არისო. პირიქით, მისინი განზრახვანი,

ვერეთვე ჩემნიცა, გვაიძულებენ არ ჩაე- რიოთ იმ ქვეყნის საშინაო ცხოვრებაში, რომელნიც ოსმალის დაუპყრია. ამიტომ, თუ რამ უბედურება დაატყდათ თავს სამ- თავროის მკვიდრთ, ბრალი იმ უფროსების იქნება, ვინც, საჭირო არ იყო ისე, თავის ქვე- შევრდომთ თავი დაანებეს. სასტიკად მხ- ოლოდ მაშინ მოიქცევა მარშალი, თუ შინ- აურამ უწყსობამ საზღვარს გადაცილა. ამ შემთხვევაში ომერ-ფაშა იძულებული იქნება ახალი მთავრობა დააწესოს

სამეგრელოში, რომ თავისი ჯარი უფრო უზრუნველ ჰყოს ყოველ მოსალოდნელ ხი- ფათისაგან. თქვენის უგანათლებულესო- ბისა და თქვენის შვილების საკუთარი ინ- ტერესი მოითხოვს ეს მიმე საქმე რო- გორმე ჩქარა გაათავოთ.

“ჩემი ამხანაგი, ბატონი შამაჟაზონი, აგენტი საფრანგეთის სახელმწიფოსი, დროებით სხვაგან გეახლათ, მაგრამ მე გ- ისრულობ იმას, რომ ამ საგნის შესახებ ჩვენ ორნივე ერთის აზრისანი ვართ და მი- სის მთავრობისაგან იგივე დარიგება აქვს, როგორიც მე ჩემისაგან. იქნება თქვენმა უგანათლებულესობამ საჭიროდ დაინახოთ გეახლოთ თქვენთან. თქვენი სურვილი მაშინ შემოიძლია ადვასრულო, თუ უბრძანებთ გზაში არაფერი შემემთხვეს.

დავითი უდრმესის პატივისცემით უმდაბლესი და უმორჩილესი მონა-მსახური თქვენის უგანათლებუ- ლობისა ფ. ლონგუორტი.”

აი მეორე წერილიცა, ისიც ფრანგულად დაწერილი:

“ბანაკი და მთავარი სადგომი სოფ. ონტოფოში, 6 დეკემბერს (25 ნოემბერს) 1855წ.

ბატონიშვილო!

საკვირველი არ არის, რომ თქვენი უგანათლებულესობა ამდენს ყოყმანობს.

მართალია, ამდენი ყოყმანობა, როგორც მანდილოსანს, გეპატიებათ, მაგრამ თუ კიდევ გასტანა, სავალალო იქნება თქვენისა და თქვენის შვილების ინტერესებისათვის.

რუსები ძლევდნენ იქმნენ დუნაზე, ყირიმში, ინ- გურზე, ყველგან, სადაც კი მტერი შეხვდა. თქვენს უგანათლებულესობას კარგად უნდა მოესხენებოდეს, რომ იმათ არ ძალუთ კავკასიაში დაპყრობილი ქვეყნები შეიჩი- ნონ. მერე რა ღონე უნდა იდნო ამისთვის? არაფერი. სულ უკან-უკან იხევნენ, ცეცხლს უკიდებენ თავის მაღაზიებსა, თავის სურ- სათსა, კერძო პირთა ქონებასაც არა ჰზო- გავენ, და ამავე დროს ვერა ჰბედავენ და არც შეუძლიათ გაუმკლავდნენ მტერს.

მთელ ერთ საუკუნის განმავლობაში უნდა იბრძოლოს რუსეთმა, მთელის საუკუ- ნის განმავლობაში უნდა ღვაროს თავისი ჯარის სისხლი, რომ, ოდნავაც არის, დაიპყ- როს კავკასია, ეს უპატრონოდ დარჩენილი და ყველასაგან მივიწყებული მხარე.

“ვერობამ ახლა თვალები გაახილა; მეტის მოთმენა არ შეიძლებაო და გადასწყვიტა კავკასიის ერნი, გონებრივის სიძნელითა და სიღარიბით შეწუხებულნი,

გაათავისუფლოს; ევროპას მსურს, რომ თქვენ შეუერთდეთ განათლებულს ხალხს; რომ განძით და სიმდიდრითა, რომელიც უფალს თქვენის ქვეყნისათვის მოუმაძღვებია, თქვენვე სარგებლობდეთ.

“ასე და ამ გეგარად, ჩვენ გვსურს დამოუკიდებელ და მდიდარ გყოთ და თქვენი უგანათლებულესობა კი ყოყმანობ!

ნება გებრძოთ, ბატონიშვილო, მოგახსენოთ, რომ თქვენი უგანათლებულესობა ბრძან- დებით მეგრელი და მმართველი სამეგრელოსი და არა ქვეშევდროთა რუსეთისა.

“დმერთმა ჩაგაბარათ თქვენ ინტერესე- ბი თქვენის ქვეყნისა, თქვენის შვილებისა, თქვენის კუთხეულის ხარისხისა.

“აქაური ხალხი და ქვეყნები სხვის ხელ- ში თავისდღეში არ იქნებიან, მაგრამ, ვინ იცის, მოკავშირე სახელმწიფოებს, შეი- ძლება, თავი მოჰბეზრდეთ თქვენის ყოყ- მობით. იტყვიან, ამდენს ხალხის დატოვე- ბა უპატრონოდ არ შეიძლებაო, თქვენზე იტყვიან – ამდენხანს იმიტომა ჯიოჭობს.

აქედან თავის ნებით იმიტომ გაიხიზნა, რომ მთავრობაზე ხელი აიღოვო და თქვენს მა- გივრად სხვა თავადს დანიშნავენ მმართვე- ლად.

“მე კარგად მესმის, თუ რა ძნელია ამ შემთხვევაში თქვენი მდგომარეობა, რო- გორც ქალისა, მაგრამ რაკი თქვენს უგანათლებულესობას მთელი ერის უფროსობა გაბარიათ, რაკი ვაღდებული ბრძანდებით იზრუნოთ თქვენის შვილების ინტერესისათვის, უნდა იცოდეთ, რომ საჭიროა ხელის გამოღება, რისამე გაკეთე- ბა.

“თქვენო უგანათლებულესობა, მაპატი- ეთ ჩემი გულახდილი ლაპარაკი; თქვენ თვითონ დაინახავთ, რომ ასე გულახდი- ლად იმიტომ მოგახსენეთ ყველაფერი, რომ თქვენის უგანათლებულესობის მოწი- წებითი პატივისცემა მაქვს.

გენერალური შტაბის კოლონელი, იმ- პერატორის ბრძანებით მყოფი

მისს ბრწყინვალეობა გენერალისიმუს ომერ-ფაშასთან.

გრაფი მეფრე...”

ამ ორ წერილიდან ნათლად ჩნდა, რომ ომერ-ფაშა მიხვდა, დედოფალს ზუგდიდ- ში ჩემის რჩევით ვერ მოვიყვანო და უკანასკნელ საშუალებას მიჰმართა, – შეეცადა ფონს გასულიყო მასთან მყოფ ინგლისის აგენტის გრაფ მეფრეს, საგრანგეთის კოლონელის დახმარებით. ძალიან შეეცადნენ ორნივე, მაგრამ მაინც ვერას გახდნენ და ამას შემდეგ ოსმალთ ბანაკიდან დედოფალს წერილი არ მოსვლია.

ამასობაში, გენერალმა მურავიოვმა გურიის რაზმს შეიდი ბატალიონი ჯარი მიაშველა. იმერეთი სიხარულმა მოიცვა, როცა გაისმა – ჯარი სურამს გადმოსც- დაო. ქუთაისში ყველანი თავზარდაცემულ- ნი იყვნენ: ომერ-ფაშა 25 ვერსის მანძილზე იღბა ქუთაისიდან, ხოლო გურიის რაზმისა ბევრი არაფერი იმედი ჰქონდა ვისმე. ქალაქიდან საჩქაროდ ეზიდებოდნენ კანცე- ლარიის საქმეებს და ხაზინას ტფილისში. სახლების ფასები დაეცა, საცაა ოსმალეები შემოვლენ, აქაურობას აიკლევნენ და გადასწყვეტდნენ და ცდილობდნენ გაეყინათ. ამ დროით ისარგებლა ერთმა აფერისტმა და ერთი მშვენიერი სახლი ვრცელის ეზოთი ორას თუმნად იყიდა, ხოლო ერთი წლის უკან იმავე სახლში ათასოთხას თუ- მანს აძლევდნენ, მაგრამ არ ჰყიდდა. სანოვაგე აღარ შემოჰქონდათ, ყველაფერზე საშინლად იმატა ფასებმა: ქილა ფქვილი, მაგალითად, 9 მანეთად ღირდა, ფუთი შაქარი – 28 მანეთი, ყოველსავე ამასთან ქაღალდის ფულის ფასი საშინლად დავარდა, მცხოვრებთა სანოვაროების მხ- ოლოდ ოქრო-ვერცხლის ფული მოჰქონდათ, ქაღალდის ფულს არავინ დებულობდა, ასე რომ ზუგდიდში ერთმა მეღუქნემ ათ თუმ- ნიანი ქაღალდის ფული ხუთი მანეთის ვერცხლად იყიდა. ამიტომ, ადვილი წარ- მოსადგენია, თუ რა სიხარული შეუდგათ ქუთათურებს, როცა გაიგეს – ახალი ჯარი მოდის ჩვენა საშველადო.

ომერ-ფაშამ რომ გაიგო, გურიის რაზმს ახალი ჯარი მიაშველესო, იმერეთის საზღ- ვარს თავი ანება. ამავე დროს ტფილ- ისიდან თავადი ბეგუთოვი ჩამოვიდა და ქვაშხორში დედოფალი ინახულა. ეკა- ტერინემ თავისი გაჭირვებული მდგო- მარეობა ყველაფერი უამბო.

რაკი რუსებმა ყარსი აიღეს, ოსმალის მთავარ-სარდალს უკან უნდა დაეხია, სხვა გზა არა ჰქონდა: როცა სამეგრელოზე გაილაშქრა, აზრად მხოლოდ ისა ჰქონდა, რომ გენერალი მურავიოვი ყარსისათვის მოე- შორებინა, მაგრამ საწადელს ვერ წვია. ეს ერთი. მეორეც, იძულებული იყო აქაურობას გასცდოდა იმიტომ, რომ ძალიან ეცადა, მა- გრამ სამეგრელოს მცხოვრებლებთან ვერ- აეთიარი კავშირი დაამყარა, ვერც დედოფალი გადაიბირა თავის მხარეზე. ჯერ მცხ- ოვრები მაშინაც კი დაუხვდნენ მტრულად და იარაღიც კი იხმარეს ოსმალთ წინააღ- მდეგ როცა რუსებმა თავი გაანებეს აქაუ- რობას. ახლა, როცა რუსები ღონემოკრე- ბილნი დაბრუნდებიან უკან, მაშინ მით უფრო აიღებენ ხელში იარაღს და ჩემი მდ- გომარეობაც უფრო საშიში გახდებაო.

ომერ-ფაშის ჯარს, ცხენის-წყლისაკენ წასვლის დროს, მეგრ. მდ. ხობის წყლისა- კენ გამობრუნებაზე, მეტად ცუდი დარი- შეესწრო. გზებიც მეტად გაუვალად იყო და იმან ძალიან შეაფხვტა. გზები იმდენად გა- ფუჭებული იყო და სოფლებიც ისეთი ხვდებოდა გასავლელი, რომ სოფ. ონტო- ფოში, მაგალითად, ერთი ზარბაზანი ჩაე- ფლოთ ტალახში და სოფლებმა მხოლოდ ერთ წელს უკან ამოათრიათ რის წვალებით. მდინარეები ყველა საშინლად ადიდდა გადაუღებელ წვიმებისაგან, ყველ- გან საფლობები განნდა, ასე რომ გურიის რაზმისათვის შეუძლებელი შეიქმნა ოს- მალის რაზმს გასდევნებოდა უკან. იმისი ეშინოდათ, ვაი თუ ჩვენც ის დღე დაგ- ვადგეს, რა დღესაც ოსმალთ ჯარს დაადგა ამ გზებით სიარულოთაო. გური- ის რაზმიდან ერთი ნაწილი გამოარჩიეს, შეუერთეს ღონელ ყაზახთა ერთი ბატალ- იონი და ორასი კაცი მილიცია სახაზო ყაზახთა, ცხენის-წყალში გადაიყვანეს და უკან გაადევნეს ომერ-ფაშას.

გაგრძელება იქნება

**ეკონომიკური
სიტუაცია რუსეთში
გაზაფხულზე
გაუმჯობესებას
დაიწყებს**

რუსეთის ეკონომიკის დაცემა იანვარში 2,4%-ით იყო საგარეულო, მაგრამ სიტუაცია დაიწეებს შეცვლას უკეთესობისაკენ უკვე გაზაფხულზე, — მიიჩნევენ რია „ნოვოსტის“ მიერ გამოკითხული ექსპერტები.

ეკონომიკური განვითარების მინისტრმა კლგორა ნაბიულინამ განაცხადა, რომ რუსეთის შინაგანი მთლიანი პროდუქცია იანვარში სუზონურობის (პირველ რიგში, იანვრის ხანგრძლივი არდადეგების გამო) გათვალისწინებით შემცირდა 2,4%-ით. მიმდინარე სიტუაციას ეკონომიკაში მინისტრმა უწოდა საკმაოდ რთული და განაცხადა, რომ ასეთი ტენდენცია შენარჩუნდება პირველი კვარტლის ბოლომდე.

ამ დროს ქვეყნის ეკონომისტები ერთსულოვნებით არიან იმაში, რომ მხოლოდ იანვრით არ დამთავრდება ეკონომიკური დაცემა. ბანკ „ტრასტის“ ანალიტიკოსის ევგენი ნედორშინის აზრით, შინაგანი მთლიანი პროდუქციის დაქვეითება არ შემოიფარგლება პირველი კვარტლით და გაგრძელდება რამდენიმე თვე, მაგრამ გარდატეხა შეიძლება დაიწყოს აპრილ-მაისში.

**სააკაშვილი —
იუზენკო: ღშეპტი
ბანდურაზე**

„მომბეზრდა თქვენი აყროლუებული გაზი“, — ასეთ რამეს ყოველ კომუნალურ სამზარეულოში როდი გაიგონებ. „როდესაც გვეუბნებიან, რომ საქართველომ უნდა გადაიხადოს კუბურ მეტრზე 235 დოლარი, ეს ისეა, როგორც „საფერავი“ — ყველაზე მომწამლავი ნივთიერება მსოფლიოში“.

ეს გამონათქვამები ეკუთვნის ორი დამოუკიდებელი ქვეყნის — უკრაინისა და საქართველოს ლიდერებს. ბატონი იუშენკო და ბატონი სააკაშვილი დიდად არ იწუხებენ თავს ამ საქმეში.

სხვათაშორის, ეს ორი პრეზიდენტის მხოლოდ ერთ რამეში მსგავსება როდია, რომლებიც ხელისუფლებაში მოვიდნენ ორი ფერადი რევოლუციის ტალღაზე. თუმცა არც ქუჩიდან მოსულან პრეზიდენტების სასახლეებში. ერთ-ერთმა დამთავრა ჯორჯ ვაშინგტონის უნივერსიტეტი, სწავლობდა სტრასბურგის ადამიანთა უფლებების ინსტიტუტში, ევროპული სამართლის აკადემიაში ფლორენციაში, კიევის საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტში. მეორეს, რომელმაც შრომითი საქმიანობა დაიწყო კოლმეურნეობა „ოქტომბრის 40-წლისთავში“ მთავარი ბუღალტრის

თანაშემწედ, აქვს უკრაინის დამსახურებული ეკონომისტის წოდება.

ორივეს „სახელმწიფო დეპარტამენტის პროექტს“ უწოდებენ. ბუნებრივია, პოლიტიკაში ორივე პროამერიკული კურსის მიმდევრები არიან.

ორი ხელმძღვანელის უტყუარ სხვაობად შეიძლება მივიჩნიოთ ის, რომ სააკაშვილმა პრეზიდენტად ყოფნის დროს შეძლო ხუთი პრემიერის შეცვლა. იუშენკომ კი წაიფორხილა მეორეზე. იულია ტიმოშენკო კი არ აღმოჩნდა მისი საკბილო. „გაზის ომში“ ბარიკადების სხვადასხვა მხარეს აღმოჩენილი თავისი ყოფილი თანამოაზრის გამო იგი მზადაა, „მერალი გაზიც“ კი გასწიროს, და მხოლოდ იმისათვის, რომ მოახდინოს ტიმოშენკოს მთავრობის დისკრედიტაცია. მაგრამ პრეზიდენტის თავდასხმებს ყველა როდი უჭერს მხარს. მათმა საჯარო დავამ ეროვნული უშიშროების საბჭოს სხდომაზე კიდევ უფრო დაბლა დასწია პრეზიდენტის ისედაც დაბალი რეიტინგი უკრაინელთა თვალში (აი, უკვე ორი თვეა, იგი 5%-ის დონეზეა).

ხელისუფლების შენარჩუნებისათვის სააკაშვილი მზადაა, გასწიროს თავისი მოქალაქეების ინტერესები. აგვისტოს ომის შემდეგ მოსკოვთან ურთიერთობის გაწყვეტით მან

საგრძნობი დარტყმა მიაყენა რუსეთს. თანაც არა მხოლოდ ადამიანურობის თვალსაზრისით, არამედ ეკონომიკურადაც.

მაგრამ როგორ აამაღლონ ამ ორი ადამიანის რეიტინგი? იქნებ ეს მათმა ცოდებმა შეძლონ? არა გვეგონია. გინდ ის იყოს კატრინ კლერ ჩუმაჩენკო ფლორიდის შტატებიდან, გინდ სანდრა რულოვსკი, პოლანდიელი, არსებითად ორივე უცხოელი, რომლებსაც არ შეუძლიათ, შეიგრძნონ აქ სამოქალაქო ცხოვრების პულსი.

ჩიხიდან გამოსაყვებს, სადაც ისინი მიიყვანა საკუთარმა პოლიტიკამ, უკრაინისა და საქართველო

**მაკტამრინა მურომცევა
რია ნოვოსტი**

რამ ნააქსია ქართული ფეხბურთი...

ფეხბურთი ამ სპორტის გარიჟრაჟზე გახდებოდა უამრავი ჯილდოს მფლობელი. მაგრამ, თბილისის დინამოელებმა დრო იხელთეს და საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები გახდნენ 1964 წლის დიდი პოლიტიკური არეულობის ქაშს, როცა მოსნეს ხრუშოვი, ლეონიდ ბრეჟნევი კი ჯერ კიდევ ვერ იყო სრულად გარკვეული საბჭოთა სპორტულ-პოლიტიკურ იდეოლოგიურ კონიუნქტურაში. თუმცა, ისიც უნდა ვიღავროთ, რომ მაშინ ფეხბურთი ქართველებისათვის უფრო პოლიტიკური აღმატების, სტადიონზე საბჭოთა იმპერიის და უფარავად ლანდისა და გულის მოფხანის ერთადერთი საშუალება უფრო გახლდათ, ვიდრე სპორტული ჟინის დაკმაყოფილების პროცესი. სხვაგვარად, საბჭოების წინააღმდეგ ობიექტური საზოგადოებრივი აზრის გამოხატვა ზუსტად ისე დამთავრდებოდა, როგორც ეს თბილისში მოხდა 1956 წლის მარტში, როცა კომუნისტებმა სისხლში ჩაახშვეს ქართველთა საპროტესტო დემონსტრაციები. კარგად იცოდნენ რა ყოველივე ამის თაობაზე, ფარად მომარჯვებული საბჭოთა ფეხბურთის ფონზე, მათი ჯობნისა და პირველობის სურვილით მუდამ გამსჭვალული ქართველი ფეხბურთელები ზოგჯერ არნახულ სპორტულ სიმაღლეებს იპყრობდნენ ხოლმე. საერთაშორისო მასშტაბის ერთ-ერთი ასეთი დიდი გამარჯვება თბილისის დინამომ, *უფროსი ნოდარ ახალკაცის ხელმძღვანელობით*, თავისი სი-

ძლიერის პიკზე, 1981 წლის 13 მაისს მოიპოვა გერმანიის ქალაქ დიუსელდორფის „რეინშტადიონზე“, როცა ვეროპის თასების მფლობელთა თასის ტურნირის ფინალში ძალზე მძიმე ბრძოლის შემდეგ დაამარცხა გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ქალაქ იენას ცნობილი საფეხბურთო კლუბი „კარლ ცისი“. უნდა აღვნიშნოთ, რომ საბჭოთა კავშირში შემავალი რესპუბლიკათა გუნდებიდან, მისი ფეხბურთის არსებობის მანძილზე ამგვარი მაღალი ჯილდოს მოპოვება მხოლოდ კიევის „დინამოელებმა“ შესძლეს, რომლებიც ასევე დიდად გამოირჩეოდნენ თამაშის კლასით სხვა საბჭოთა გუნდებს შორის. მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ვერც იმ ფაქტს გავექცევით ვერსად, რომ დროთა განმავლობაში ქართული ფეხბურთი საბჭოთა ფეხბურთის განუყოფელ ნაწილად იქცა. ამიტომ, როცა 1989 წელს საქართველოს ფეხბურთის ფედერაციამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და სსრკ ფეხბურთის ფედერაციას გამოეყო, ექსპერტების აზრით, ეს გახლდათ პოლიტიკური ინერცია, რამაც უარყოფითი, თითქმის დამღუპველი როლი ითამაშა ქართული ფეხბურთის შემდგომი განვითარების საქმეში. მართალია, ქართულ ფეხბურთზე დამღუპველად იმოქმედა ე.წ. **„პროვინციალურმა კორუფციამ“**, როცა ქართველი ფეხბურთელების ტრანსფერი ხორციელდებოდა არა საერთაშორისო სტანდარტებით, არამედ საქართველოს პროვინციულ

ქალაქში მოქმედი ბაზრის პრინციპებით. მეორეც — საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატი ფაქტობრივად გახლდათ მსოფლიოს ერთ-ერთი კონტინენტის ჩემპიონატი, რადგან მასში მონაწილეობას იღებდნენ რუსეთის, უკრაინის, ბელორუსის, ლატვიის, ლიტვის, ყაზახეთის, უზბეკეთის, სომხეთისა და აზერბაიჯანის გუნდები, რომლებიც ლამის ამ ქვეყნების პირველ ნაკრებებს წარმოადგენდნენ. ყველამ კარგად ვიცოდით, რომ ეს ფაქტი დასაწყისში უარყოფითად აისახებოდა ქართული ფეხბურთის ხარისხზე, მაგრამ, რატომღაც მიუღმა საქართველომ ერთხმად დაუჭირა მხარი ამ გადაწყვეტილებას. მართლაც, ფეხბურთელთა დამოუკიდებლობის გადაწყვეტილებამ მოგვიტანა უამრავი უარყოფითი შედეგი. უპირველესი გახლავთ ის, რომ ქართულმა ფეხბურთმა დაკარგა მთავარი სპორტული ბერკეტი — საბჭოთა კავშირის, ძირითადად კი რუსეთისა და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების უძლიერეს გუნდებთან მოპოვებული გამარჯვების ჟინით საკუთარი პოლიტიკური ამბიციის დაკმაყოფილების საშუალება. მეორეც, საბჭოთა ფეხბურთის არენა ჩვენთვის გახლდათ ვეებერთელა საწვრთნელი სპორტული მოედანი, სადაც სხვა საბჭოთა რესპუბლიკების ფეხბურთის კვალდაკვალ სისტემატურად იხვეწებოდა ქართული ფეხბურთის ტექნიკური ნიუანსები, მისი სტრატეგია და ტაქტიკა, იზრდებოდა ნიჭიერ

ფეხბურთელთა მთელი თაობები. და როცა, ერთ მშვენიერ დღეს, ეს ყველაფერი თვალის დახამხამებაში დაიხარა, ამ ნანგრევებში უპირველესად მოჰყვა სწორედ ქართული ფეხბურთი. მოხდა რეალური ცხოვრებისადმი სრულიად შეუთავსებადი რამ — სიკეთემ სიბოროტე მოგვიტანა. ქართულმა ფეხბურთმა სწრაფად დაკარგა ჩვეული სპორტული ფორმა და სანახაობრივი ხიბლი, რასაც მაყურებლის დაკარგვა მოჰყვა; ერთ დროს გადაესხებულ მრავალათასიან სტადიონებზე ახლა მხოლოდ რამდენიმე ათეული გულშემატკივარი თუ მივიღოდა ფეხბურთის მატჩებზე დასასწრებად. სამწუხაროდ, დრო გადის, საშველი კი არსიდან სჩანს. განა იგივე არ დაემართა ქართულ კინოს, სხვა დარგებზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, თუმცა, ამაზე მოგვიანებით ვისაუბრებთ...

მაგრამ, საქართველოში კვლავაც იზრდებიან მაღალი კლასის ფეხბურთელები, რომლებიც ღირსეულ ადგილს იმკვიდრებენ ევროპის წამყვან გუნდებში. ქართულ ფეხბურთში შეიქმნა სრულიად ახალი ფსიქოლოგიური წინააღმდეგობა — ფეხბურთელთა კომერციული ინტერესი, უფრო სწორად, თავგამოდებული თამაშისას მიღებული ტრავმის გამო კონტრაქტის დაკარგვის და შემოსავლის გარეშე დარჩენის შიში, რომელიც საკმაოდ ძნელი გადასალახავი გახდა და დღესაც ანგარიშგასაწვეი წინააღმდეგობრივი ფაქტორია. თუმცა, არსებობს ამ დაავადებასთან ბრძოლის ეფექტური მეთოდი — ფეხბურთელებს შორის იმგვარი პატრიოტული სულისკვეთების აღორძინება, რამაც, თავის დროზე, ქართული ფეხბურთი მსოფლიოში ერთ-ერთი მოწინავე სპორტად აქცია და ვარსკვლავად გააბრწყინა საბჭოთა ფეხბურთის ცისკიდურზე.

ჩვენ ვთხოვთ გაზეთ **„ილორის“** მკითხველებს, მონაწილეობა მიიღონ ამ თემაზე გამართულ კულემიაში და გამოავიჯზახონ საკუთარი ხედვა ქართული ფეხბურთის წარსულზე, დღევანდლობასა და მომავალზე.

რ. ჯალაღანია

სამეგრელოში დიდი ყურადღება ეთმობა ახალგაზრდა თაობის სპორტული მომზადების საქმეს. თითქმის ყველა რაიონს გააჩნია კეთილმოწყობილი სტადიონი. მათ შორის განსაკუთრებით გამორჩეულია ზუგდიდის სტადიონი, რომელიც კერძო ბიზნესმენზეა გაცემული იჯარით. ფინანსური გათვლებისა და ხარჯთაღრიცხვის შესაბამისად მისი რეკონსტრუქცია დაჯდება დაახლოებით ოთხი მილიონი ამერიკული დოლარი, რომლის შემდეგ ხალხი მიიღებს გადასურული ტრიბუნებით აღჭურვილ სოლიდურ სპორტულ კომპლექსს. სტადიონი დაიქვეს 15.000 მაყურებელს, და ექნება განათების ანძები. მოედანზე მოეწყობა სპეციალური სადრენაჟო სისტემა და სარწყავი მოწყობილობა. ზუგდიდს უკვე ჰყავს უადრესად ნიჭიერ ბავშვთა ფეხბურთის გუნდი, რომელიც სისტემატურად ვარჯიშობს გამოცდილი მწვრთნელების მეთვალყურეობის ქვეშ, რაც იმის ნიშნავს, რომ ზუგდიდს მალე ყოვლება მაღალი ტექნიკის მქონე ფეხბურთელებით დაკომპლექტებული გუნდი. მაგრამ, ვიდრე რეგიონალური ფეხბურთის აუკარგზე ვისაუბრებთ, რამდენიმე სიტყვა უნდა ვთქვათ თვით მთლიანად ქართულ ფეხბურთზე. ქართული ფეხბურთი ასაკით ოდნავ ჩამოუვარდება მსოფლიო ფეხბურთს — ინგლისელ მეზღვაურებს მეოცე საუკუნის დასაწყისში თავადაც არ პქონდათ ბოლომდე გააზრებული ამ ახალი თამაშის წესები, როცა ფოთში ქართველებს ეთამაშებოდნენ ფეხბურთს. ამის შემდეგ ფეხბურთი საქართველოში პროფესიულ სპორტად იქცა და ჩამოყალიბდა მცნება **“ქართული ფეხბურთი”**. 1921 წელს ქართული ფეხბურთი იქცა საბჭოთა ფეხბურთის განუყოფელ ნაწილად, მის მთავარ მამოძრავებელ ძალად და სათამაშო ტექნიკის შემოქმედ ღიზიანერად. რომ არა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის რუტინული დოქტრინა იმის თაობაზე, რომ საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი ფეხბურთში მხოლოდ მოსკოვის ხუთი გუნდიდან ერთ-ერთი უნდა გამხდარიყო, ქართული

საფრანგეთი – 1938

საფრანგეთში 1938 წელს ჩატარებული მსოფლიო ჩემპიონატი ფეხბურთის ისტორიაში შევიდა როგორც ყველაზე უცნაური. მსოფლიო ჩემპიონატის ჩატარების ადგილის მოძებნა იოლი საქმე არ გახლდათ, რადგან ევროპა მეორე მსოფლიო ომის დაწყების ზღვარზე იდგა, ესპანეთში სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა, ხოლო ბრიტანეთის ქვეყნებს ფიფასთან ჯერ კიდევ კონფლიქტი ჰქონდათ. ამიტომ, ჩემპიონატის ჩატარებას ყველა ამერიკის კონტინენტზე მოელოდა.

1936 წლის 15 აგვისტოს ბერლინში გამართულ ფიფას კონგრესზე გადაწყდა, რომ მსოფლიო ჩემპიონატი ამ ტურნირის სულისჩამდგმელების, ფიფას მოქმედი პრეზიდენტის ჟიულ რიმესა და მისი თანაშემწის ანრი დელონის სამშობლოში – საფრანგეთში ჩატარებულიყო. მსოფლიო ჩემპიონატმა იტალიელებმა და ტურნირის მასპინძლებმა ფრანგებმა ჩემპიონატის ფინალურ ეტაპზე მონაწილეობის უფლება შესარჩევი თამაშების გარეშე მიიღეს. ამრიგად, ჩემპიონატში მონაწილეობდნენ იტალია, უნგრეთი, ბრაზილია, საფრანგეთი, შვეიცარია, გერმანია, შვედეთი, კუბა, რუმინეთი, ჩეხოსლოვაკია, პოლანდია, პოლანდიის ვესტ-ინდოეთი, ნორვეგია, პოლონეთი და ბელგია.

მოქმედი ჩემპიონები იტალი-

ელები ტურნირს კინალამ მერვედ-ფინალშივე გამოეთიშნენ ნორვეგიელებთან შეხვედრაში. იტალიელებმა დამატებით დროში 2:1 გაიმარჯვეს. გერმანიის ნაკრებმა შევიცარიელთა ბარიერი ვერ გადალახა. ამ გუნდების დაპირისპირება 1:1 დასრულდა, განმეორებით შეხვედრაში კი შვეიცარიელებმა გაიმარჯვეს 4:2. კუბის ნაკრების შეხვედრა რუმინელებთან 3:3 დამთავრდა. მეორე შეხვედრაში კუბელებმა გაიმარჯვეს 2:1. ფრანგები ბელგიელებს იოლად გაუსწორდნენ 4:1, ასევე არ გასჭირვებია პოლანდიელებთან გამარჯვება ჩეხოსლოვაკიის ნაკრებს 4:0. უნგრელებმა კი პოლანდიის ვესტ-ინდოეთის გუნდს 6 უპასუხო გოლი გაუტანეს.

მერვედფინალში აღსანიშნავია ბრაზილია-პოლონეთის დაპირისპირება, რომელსაც შემდგომში **“ზღაპრული”** უწოდეს. ეს მატჩი ათ საუკეთესო შეხვედრათა რიცხვში შედის. ასევე დიდი ინტერესი გამოიწვია მეოთხედფინალურმა შეხვედრებმა, რადგან გარდა შვედეთ-კუბის წყვილისა, სხვა წყვილებში გამოკვეთილი ფაგორიტი არ იყო. შვედებმა მეტოქე 8:0 დაამარცხეს.

მეოთხედფინალში იტალიელები ფრანგებს შეხვდნენ და 2:1 მოუგეს. ბრაზილია-ჩეხოსლოვაკიის დაპირისპირებაში, ბრაზილიელებმა გაიმარჯვეს 2:1. მსოფლიო ჩემპიონატის ნახევარფინალში გავიდნენ იტალია, უნ-

გრეთი, ბრაზილია და შვედეთი. ჯერ ერთმანეთს შეხვდნენ ბრაზილიისა და იტალიის ნაკრები გუნდები. სამხრეთამერიკელთა მწვრთნელმა ადემარ პიმენელამ საკუთარი გუნდის შესაძლებლობები გადააფასა და გადაწყვიტა, იტალიელებთან მატჩში ლეონიდასი არ ეთამაშებინა. მას მწვრთნელი მხოლოდ ფინალში ათამაშებდა. ამრიგად, ფინალში უნგრელები და იტალიელები გავიდნენ. ბრაზილიელებმა მესამე ადგილისათვის ბრძოლა შვედეთის სწორედ ლეონიდასის წყალობით მოუგეს 4:2.

ფინალი პარიზის სტადიონ **“კოლომბოზე”** გაიმართა და მას 60.000 მაყურებელი დაესწრო. იტალიელებმა მიიღეს ბენიტო მუსოლინის სამსიტყვოანი ღეგეშა: **“გამარჯვება ან სიკვდილი”**. ანგარიში კოლაუსიმ გახსნა, მაგრამ ტიტკოშმა საპასუხო გოლი გაიტანა. პირველსავე ტაიმში კოლაუსიმ და პოლამ ორჯერ შესძლეს მეტოქის კარის აღება და ანგარიში გახდა 3:1. მეორე ტაიმში იტალიელებმა უნგრელებს მასიური დაცვა, ანუ **“კატენარიო”** შესთავაზეს. შეხვედრის მეორე ნახევარში შაროშმა ანგარიში ერთი ბურთით კი შეამცირა, მაგრამ თამაშის დამთავრებამდე 15 წუთით ადრე პოლამ მატჩის საბოლოოდ დაუსვა წერტილი. იტალიის ნაკრებმა მეორედ მოიპოვა მსოფლიო ჩემპიონობა.

გიორგი ჯალაღანია

ბომბარდირები

ლეონიდასი დე სილვა (ბრაზილია) – 7 გოლი;
სილვიო პიოლა (იტალია) – 5 გოლი;
დიერდ შაროში (უნგრეთი) – 5 გოლი;
დიულა ჟენგელერი (უნგრეთი) – 5 გოლი;

მსოფლიოს სიმბოლური ნაკრები

ოლივიერი (იტალია), დომინგოსი (ბრაზილია), რავა (იტალია), სალაი (უნგრეთი), ანდრეოლო (იტალია), აფონსინიო (ბრაზილია), შაში (უნგრეთი), ლეონიდასი (ბრაზილია), პიოლა (იტალია), ჟენგელერი (უნგრეთი), კალაუსი (იტალია).

ფინალური მატჩი

იტალია-უნგრეთი 4:2 (3:1).
პარიზი, **“კოლომბო”**, 60.000 მაყურებელი.
მსაჯები: ჟაკადევილი (საფრანგეთი), გკრისტი (ჩეხოსლოვაკია), ჰვიუტრი (შვეიცარია).

იტალია: ოლივიერი, ფონი, რავა, სერანტონი, ანდრეოლო, ლოკატელი, ბიაგატი, მუცა (კაპიტანი), პიოლა, ფერარი, კოლაუსი.

უნგრეთი: საბო, პოლგარი, ბირო, სალაი, სიუნი, ლაზარი, შაში, ვინცე, შაროში (კაპიტანი), ჟენგელერი, ტიტკოში.

გოლები: კოლაუსი (5,36), ტიტკოში (7), პიოლა (16,85), შაროში (70).

მარსი საკუთარ თანამგზავრს გაანადგურებს?

როგორც ცნობილია, პლანეტა მარსს გვერდს “უშვებენ” ორი ბუნებრივი თანამგზავრი – ფობოსი და დეიმოსი, რომელთაგან ერთ-ერთს, საგარადოდ საკუთარი “მამისგან” სერიოზული პრობლემები შეექმნება (ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ფობოსიც და დეიმოსიც მარსისა და ვენერას ვაჟები იყვნენ), და მათ შორის შეჯახების თავიდან აცილება, ფაქტობრივად, შეუძლებელია.

“ნასას” სპეციალისტების ინფორმაციით, მათმა კოსმოსურმა აპარატმა სულ ცოტა ხნის წინათ ფობოსისთვის ორი ფობოს გადაღება მოახერხა, რომელთა შესწავლის შემდეგ მეცნიერებმა აღმოაჩინეს, რომ იგი ზედმეტად გააქტიურებულია და ამის გამო, სულაც არ არის გამორიცხული, მას და წითელ პლანეტას შორის შეჯახება მოხდეს.

რა შედეგს გამოიღებს ეს მოვლენა, “ნასაში” არ აკონკრეტებენ, თუმცა უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ ორი სხეულის შეჯახება კოსმოსში სერიოზულ დისბალანსს მოახდენს.

ფობოსი, ჯერ კიდევ, 1877 წელს ამერიკელმა ასტრონომმა, ასაფ პოლომ აღმოაჩინა. მეცნიერების განმარტებით, ფობოსიც და დეიმოსიც, რეალურად, ასტეროიდები იყვნენ, რომელთაც მარსი თავისკენ მოაქანებს.

ცნობილია, რომ ყოველ 100 წელიწადში ფობოსი წითელ პლანეტას 1,8 მეტრით უახლოვდება და მათი შეჯახების პროგნოზიც თანამგზავრის უწყველო გააქტიურების გამო გაუძღვრად.

ორ შორეულ ვარსკვლავზე ასტრონომებმა წყალს მიაკვლიეს

ულტრათანამედროვე ტექნოლოგიების წყალობით მსოფლიოს მეცნიერები იმდენად შორეული ვარსკვლავების შესწავლას ახერხებენ, რომ ხშირად მათ მიერ გამოტანილი დასკვნები დაუჯერებელიც კია, მაგრამ მაინც, თქვენს ყურადღებას შევაჩერებთ ამერიკის შერთებული შტატების კალიფორნიის ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის ასტრონომების მორიგ საოცარ აღმოჩენაზე და გეტყვით, რომ მათ ორ ასტრონომიულად შორეულ ახლად გაჩენილ ვარსკვლავზე ჩვეულებრივი წყლის ნაკადებს მიაკვლიეს.

ვარსკვლავები “ეი ეს 205 ეს” და “დე არ ტაუ” ჩვენი პლანეტიდან 391 და 457 სინათლის წლის დაშორებით მდებარეობენ. ამ დროისათვის ისინი ბოლომდე ჯერაც არ ჩამოყალიბებულან და ამდენად, მათ გარშემო მხოლოდ კოსმოსური გაზისა და მტვრის ღრუბლები ტრიალებს.

ამერიკელი ასტრონომების განმარტებით, წყლის ნაკადის აღმოჩენა მათ სწორედ ამ ღრუბლებში მოახერხეს, თუმცა ამ უწყველო მოვლენის ასხნას ისინი ვერაფრით ახერხებენ.

მ გ ე ლ მ ა ქ ა ლ ი შ ე ჭ ა მ ა

საგარეჯოს რაიონის სოფელ გიორგიშინდაში მცხოვრები 57 წლის მარიამ მარგებაძე მგელმა შეჭამა. ის სახლიდან 28 იანვარს გავიდა და აღარ დაბრუნებულა. ოჯახში იცოდნენ, რომ ის ძმასთან, გურჯაანში იყო სტუმრად. რამდენიმე დღის წინ კი თანასოფლელებმა მარგებაძის დასახიზრებული ცხეღარი გიორგიშინდის ტყეში იპოვეს. გვამს ექსპერტიზა ჩაუტარდა, რომლის დასკვნით ცხეღარი გარეულმა მტაცებელმა დააჩიანა.

საგარეჯოს მოსახლეობა შეშფოთებულია. მომრავლებული მგლების გასაუვნებლად სპეციალური ჯგუფები შეიქმნა. მონადირეები მგლის მოკვლისათვის ფულად ჯილდოებს მიიღებენ.

Domentol

გასთან სიცოცხლეზე ხელჩაქეული მიღიან გამოჯანმრთელებული ბრუნდება

გაგნიძის პრაქარაბი არჩენს

ავთვისებან სიმსივნურ დაავადებას, აუზ-ნაღვლის გაუვალ-ობას, აოლიბს, ფისბაუსს, პროსტატიბს, ბუასილს, ნარვის ან-თაბას, ნაპროსს, ფსიკიკარად დაავადებულას, პარაინსონს, ასთმას, ჩიყვს, გულისა და თირკმელის დაავადებას, სპოზს აზოზს თირკმელში, ჰარნავს გაფანტული სალაროუს და შიღსს, გულის ცარებალურ დაზღვას, ყირაბიდან ჩირქდანს, ოსტოორონდოროს, გაიგორობს, სისხლის გათათრებას, საფ-სისს, ბოტაღვას, ბუბარაღვას, ცაროუს I და II სტადიებში, C-ჰუპატიბს, ბოტაინს, ელანთის, ნაღვლის ბუბის დაავადებას, ანთაბიტი პროცესებს, ქლამიდიას, ქლიმაქსს, გუღვას, ფსორო-უსს, სხსრებას დაავადებას, ავთილასიას, აფარებას იმუნობას, ანდრეს თავის ტვინის უკრავებს ალდგან-განარჩენებს, დაღაბითად მოყვადებს სპასალურ დაღვავებას და ნაროტიკებთან დამოკიდებულებას.

კოოროდინაბაბია:

თალავი, აუპასიონის ქაჩა №61-ბ, გაგნიძე ბიჭიკო (დოგნაბი).
ტელ: 893-22-66-51 8(250) 7-61-24
თბილისი, ნინამაღვრისძეის 120
ბათუმი, ასათიანის 11,
(ოოგაბათს, ოთხგაბათს და პარასაბს, 10-დან 14 საათამდე).

Gageloni

anaklia@web.de
e-mail:elisabeththal@yahoo.de

სარედაქციო
კოლეგია

რედაქციის მისამართი:
თბილისი,
ტაბიძის ქაჩა №23

გაზეთში გამოქვეყნებული პუბლიკაციის ავტორებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა ფაქტებისა და მონაცემების სიზუსტეზე რედაქციამ შესაძლოა გამოაქვეყნოს ისეთი წერილები, რომელთა ავტორების თვალსაზრისის თვითონ არ იზიარებს